

МІСІЯ
ВІДКУПИТЕЛЯ

REDEMPTORIS MISSIO

ЕНЦИКЛІКА

ВСЕЛЕНСЬКОГО АРХИЄРЕЯ
ІВАНА ПАВЛА ІІ

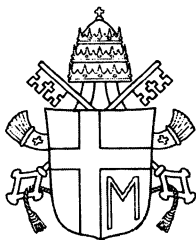
ЕНЦИКЛІКА

ВСЕЛЕНСЬКОГО АРХИЄРЕЯ
ІВАНА ПАВЛА ІІ

МІСІЯ ВІДКУПИТЕЛЯ

про постійну актуальність
місійного послання

REDEMPTORIS MISSIO

ЕНЦИКЛІКА

ВСЕЛЕНСЬКОГО АРХИЄРЕЯ
ІВАНА ПАВЛА ІІ

*Переклад з італійської
о. Романа Безпалька*

«Місіонер»
2011

УДК 27-31+272-732.2
ББК Э37-421.112+ Э375,112
I - 18

Іван Павло II

I - 18 МІСІЯ ВІДКУПИТЕЛЯ / Пер. з італ. о. Романа
Безпалька. – Жовква: Місіонер, 2011. – 108 с.
ISBN 978-966-658-226-6

У Енцикліці «Місія Відкупителя» Папа Іван Павло II наголошує на постійну актуальність місійного послання, бо місії відновлюють Церкву, зміцнюють віру, збагачують християнське життя, направлені на переконання нехристиян, до яких спрямована місійна діяльність і вказують на Божу любов, яка виявляється в Ісусі Христі.

УДК 27-31+272-732.2
ББК Э37-421.112+Э375,112

ВСТУП

*Преподобні Брати,
дорогі Сини й Дочки,
вітання Вам
і Апостольське Благословення!*

1. МІСІЯ ХРИСТА ВІДКУПИТЕЛЯ, довірена Церкві, все ще далека від завершення. Наприкінці другого тисячоліття від Його приходу, окинувши поглядом людство, ми переконуємося, що ця місія перебуває все ще на початку і що ми повинні докласти усіх наших зусиль для служіння їй. Це Святий Дух підштовхує проповідувати великі Божі діла: «Бо коли я проповідую Євангелію, нема мені від того слави, бо це мій обов'язок; і горе мені, коли б я не проповідував Євангелії» (1 Кр 9, 16). Від імені усієї Церкви я повинен повторити цей заклик святого Павла. Від самого початку мого понтифікату я вирішив подорожувати аж до кінців землі, щоб передати місійну турботу. І саме безпосередній контакт з народами, які не знають Христа, ще більше переконав мене в терміновості цієї діяльності, якій я присвячую цю енцикліку. Другий Ватиканський Собор мав намір відновити життя і діяльність Церкви згідно з потребами сучасного світу. Він наголосив на «місійності» Церкви, динамічно базуючи її на тій же троїстій місії. Місійний імпульс, отже, належить до внутрішньої природи християнського життя й також є натхненням для екуменізму — «щоб усі були одно..., щоб світ увірував, що Ти Мене послав» (Йо 17, 21).

2. Собор приніс численні місійні плоди — повсюди зросла кількість місцевих Церков з власними єпископами, духовенством і людьми, що присвятили себе апостольству; християнські спільноти глибше проникають у життя народів; єднання між Церквами приводить до живого обміну духовними благами і дарами; євангельська діяльність мирян приводить до змін у церковному житті; Церкви власного права відкриваються для зустрічі, діалогу й співпраці з визнавцями інших християнських Церков та інших релігій. Насамперед утверджується нова свідомість того, що місія стосується усіх християн, усіх епархій і парафій, церковних установ та організацій.

Однак у цій «новій весні» християнства не можна приховати негативної тенденції, перемогти яку покликаний цей документ. Ці особливі місії серед народів здаються сповільненими, що, безперечно, не відповідає вказівкам Собору і післясоборного навчання Церкви. Внутрішні й зовнішні труднощі послабили місійну діяльність Церкви щодо нехристиян, і це повинно турбувати віруючих у Христа.

В історії ж Церкви місійний розмах завжди був ознакою життєвості, як і його послаблення є ознакою кризи віри¹. Через 25 років після Собору і проголошення Декрету про місійну діяльність Церкви *Ad gentes*, через 15 років після Апостольського повчання *Evangelii nuntiandi* світлої пам'яті Папи Павла VI, продовжуючи специфічне навчання Церкви моїх попередників, я закликаю Церкву до відновлення місійної діяльності².

¹ Пор.: Павло VI, *Послання з нагоди Всесвітнього дня місій*, 1972: «Скільки внутрішньої напруги, яка послаблює і руйнує деякі церкви та місцеві інститути, зникло б перед твердим переконанням, що спасіння місцевих громад досягається через співпрацю в місіонерській діяльності, тому що вона триває аж до кінців землі!» / *Insegnamenti X* 1972, 522.

² Пор.: ВЕНЕДИКТ XV, *Maximum illud* (30 листопада 1919): AAS 1 1 (1919), 440-455; Пій XI, Енцикліка *Rerum ecclesiae*

Даний документ спрямований на внутрішні цілі — на відновлення віри і християнського життя, бо місії відновлюють Церкву; зміцнюють віру і християнську суть; дають християнському життю новий ентузіазм і нові тлумачення. Віра зміцнюється, коли вона передається! Нова євангелізація християнських народів знайде натхнення й підтримку у самовіддачі місійній діяльності. Щоб оголосити термінову потребу місійної євангелізації, ще більшою мірою мене схиляє те, що вона є першим служінням, яке Церква може виконати щодо кожної людини й усього людства в сучасному світі, котрому не чужі чудові досягнення, але який, як здається, втратив суть остаточних реалій та самого існування. «Христос Спаситель, — як я писав у першій Енцикліці, — вповні виявляє людину самій людині... Людина, яка хоче зрозуміти себе до кінця,... повинна наблизитись до Христа... Спасіння, яке прийшло через Хрест, надало людині остаточної гідності й суті існування у світі»³. Не бракує також інших причин і цілей — відповідь на численні прохання про документ такого роду, які до мене дійшли; зродження сумніву і нечіткості щодо місії серед народів; ствердження зусиль заслужених синів і дочок, що віддаються місійній праці, а також усіх тих, які їм допомагають; розбудження місійних покликань; заохочення богословів до поглиблення і систематичного в'яснення різних аспектів місій; оживлення місій в особливому значенні, заохочуючи Церкви власного права, особливо молоді, до надсилання й приймання місіонерів; переконання нехристиян, а особливо влади країн, до яких спрямована місійна діяльність, що в неї одна

(28 лютого 1926): AA518 (1926), 65-83; Пій XI, Енцикліка *Evangelii praecones* (2 червня 1951): 43 (1951), 497-528; Енцикліка *Fidei donum* (21 квітня 1957): AAS 49 (1957), 225-248; Іван XXIII, Енцикліка *Princeps pastorum* (28 листопада 1959): AAS 51 (1959), 833-864.

³ Енцикліка *Відкупитель людини* (4 березня 1979), 10: AAS 71 (1979), 274.

мета — служіння людині, вказуючи їй Божу любов, яка виявилася в Ісусі Христі.

3. Усі народи, відкрийте двері Христові! Його Євангеліє нічого не відбирає у людської свободи, ні належної шани до культур, ані того, що є доброго в кожній релігії. Приймаючи Христа, відкрийтеся для остаточного Божого слова для того, в якому Бог дав Себе вповні пізнати і який вказав нам шлях, що веде до Нього. Кількість тих людей, які не знають Христа і не належать до Церкви, постійно зростає, а від закінчення Собору збільшилася майже вдвічі. Для цієї безмежної кількості людей, яких любить Отець, що для них послав Свого Сина, очевидно є термінова потреба місії. Водночас наші часи дають Церкві у цій сфері нову можливість — занепад пригноблюючих ідеологій та політичних систем; відкриття кордонів і формування більш об'єданого світу завдяки більшим можливостям взаємних контактів; зростаюче визнання серед народів тих євангельських цінностей, які Ісус втілює у Своему житті (миру, справедливості, братерства, опіки над найменшими); бездушна форма економічного й технічного розвитку, яка схиляє до пошуку правди про Бога, про людину, про суть життя. Бог відкриває перед Церквою горизонти людства, більш готового для євангельського засіву. Здається, що надійшов час для використання усіх церковних сил у новій євангелізації та місії серед народів. Ніхто з віруючих в Христа, жодна церковна установа не може ухилитися від цього найважливішого обов'язку — проповідування Христа усім людям.

I. ІСУС ХРИСТОС – ЄДИНИЙ ВІДКУПИТЕЛЬ

4. «Головним завданням Церкви усіх епох і особливо нашої, нагадував я в першій запланованій Енцикліці, є те, щоб вона спрямувала погляд людини, свідомість і досвід усього людства в бік Христової тайни»⁴.

Універсальна місія Церкви народжується з віри в Ісуса Христа, про що кожний вірний проголошує у визнанні тринітарної віри: «Вірую... в єдиного Господа Ісуса Христа, Сина Божого, Єдинородного, від Отця родженого перед усіма віками...

Він задля нас, людей, і нашого ради спасення зі-йшов із небес, і воплотився з Духа Святого і Марії Діви, і став чоловіком»⁵. У події спасіння лежить спасіння всіх, «бо кожен охоплений Тайною спасіння, з кожним Христос у цій Тайні з'єднався раз і назавжди»⁶. Тільки у вірі місії знаходять зрозуміння й опору.

Однак з приводу сучасних змін і поширення нових богословських ідей дехто питає, чи місії серед нехристиян все ще актуальні? Чи не заступив їх міжрелігійний діалог? Чи їх достатньою метою не є людський розвиток? Чи повага до совісті й свободи людини не виключає будь-якої пропозиції навернення? Чи не можна досягнути спасіння у будь-якій релігії? Тоді для чого ж місії?

⁴ Пор. там само, 275.

⁵ Нікейсько-константинопольський Символ віри : Ds 150.

⁶ *Відкупитель людини*, 13: 1. с., 283.

«Ніхто не приходить до Отця,
як тільки через мене»

5. Якщо ми повернемося до початків Церкви, то знайдемо чітке ствердження, що Христос є єдиним Спасителем (Йо 14, 6) усіх людей, Тим, хто може об'явити Бога і до Нього привести. Юдейській релігійній владі, яка допитує Апостолів щодо зцілення Петром кривого, він відповідає: «Ім'ям Ісуса Христа Назарянина, Якого ви розіп'яли, а Якого Бог воскресив з мертвих, — ним цей стоїть здоровий перед вами... І нема ні в кому іншому спасіння, бо й імени немає іншого під небом, що було дане людям, яким ми маємо спастися» (Ді 4, 10, 12). Це ствердження, спрямоване до синедріону, має універсальне значення, бо для всіх — юдеїв і поган — спасіння може прийти тільки від Ісуса Христа. Універсальність цього спасіння у Христі підтверджується всім Новим Завітом. Святий Павло визнає у воскреслому Христі «Господа»: «Бо хоч і є так звані боги, чи то на небі, чи на землі, — їх бо і справді є чимало, отих богів, та чимало тих панів, — для нас, однак, є лиш один Бог, Отець, від Якого — все і для Якого — ми; і один Господь Ісус Христос, через Якого усе, і ми через Нього» (1 Кр 8, 5). Єдиного Бога і єдиного Господа протиставлено численним «богам» та «панам», яких визнавав народ. Павло протистоїть політеїзмові релігійного середовища свого часу і виділяє вирішальну рису християнської віри — віру в єдиного Бога і в єдиного Господа, посланого Богом. У Євангелії від святого Йоана спасенний універсалізм містить в собі елементи Господнього посланництва ласки, правди, спасіння й об'явлення — Слово є справжнім світлом, «що просвітлює кожну людину» (Йо 1, 9); «Ніхто й ніколи Бога не бачив. Єдинородний Син, що в Отцевому лоні, — Той об'явив» (Йо 1, 18; Мт 11, 27). Об'явлення Бога стає остаточним і повним через Його Єдинородного Сина: «Багаторазово й багатьма способами Бог говорив ко-

лись до батьків наших через Пророків. За останніх же оцих днів він говорив до нас через Сина, Якого зробив спадкоємцем усього і Яким створив віки» (Євр 1, 1; Йо 14, 6). У тому остаточному Слові Свого Об'явлення Бог дав Себе пізнати найповнішим чином. Він сказав людству, ким є. Це остаточне самооб'явлення Бога є основним мотивом, через який Церква є місійною по своїй природі. Вона не може не проповідувати Євангелія, тобто повноти правди, яку Бог дав нам пізнати про Самого Себе. Христос є єдиним посередником між Богом і людьми: «Один бо Бог, один також і посередник між Богом та людьми — чоловік Христос Ісус, що дав Себе Самого як викуп за всіх: свідоцтво свого часу, на що я був поставлений проповідником та Апостолом, — правду кажу, не обманюю, — учителем поган у вірі й правді» (1 Тм 2, 5; Євр 4, 14). Тому люди можуть єднатися з Богом лише через посередництво Сина, під дією Духа. Це Його єдине й універсальне посередництво, далеке від того, щоб стати перешкодою у прагненні до Бога, є дорогою, встановленою Самим Богом, і Христос це повністю усвідомлює. Якщо і є різного роду й порядку посередництва, то однак, вони набирають свого значення і вартості лише з посередництва Христа, і не можна їх сприймати як рівнозначні та взаємодоповнюючі одне одного.

6. Християнській вірі суперечить будь-який штучний поділ між Словом та Ісусом Христом. Святий Йоан виразно стверджує, що Слово, яке «споконвіку було Богом», є тим самим, яке «стало тілом» (Йо 1, 2). Ісус — це втілене Слово, єдина й неподільна Особа. Не можна також відділяти Ісуса від Христа, чи говорити про «історичного Ісуса», Який повинен би відрізнитися від «Христа віри». Церква знає і визнає Ісуса як «Христа, Бога живого Сина» (Мт 16, 16). Христос — це Ісус з Назарету. Він же є Божим Словом, яке стало людиною для спасіння усіх людей. У Христі «живе вся повнота

Божества» (Кл 2, 9) і «від Його повноти прийняли всі ми» (Йо 1, 16). «Єдинородний Син, що в Отцевому лоні», (Йо 1, 18), є «улюбленим Сином, в Якому ми маємо відкуплення..., бо сподобалося Богові, щоб уся повнота перебувала в Ньому, і щоб через Нього примирити з Собою все чи то земне, а чи небесне, встановивши мир кров'ю Його хреста» (Кл 1, 13-14, 19-20). Саме та єдина в своєму роді винятковість Христа надає Йому абсолютного і універсального значення, і, будучи в історії, Він є осередком й метою історії⁷. «Я — Альфа і Омега, початок і кінець, перший і останній» (Одкр 22, 13). Отже, якщо слушно і корисно розважати над різними аспектами Христової тайни, то ніколи не можна губити з поля зору Його єдності. Відчуваючи потребу відкриття і оцінки різного роду дарів, насамперед духовних багатств, які Бог дав кожному народові, ми не можемо розглядати їх віддаленими від Ісуса Христа, Який стоїть у центрі Божого плану спасіння. Як «Божий Син через Своє втілення у певний спосіб з'єднався з кожною людиною», так «ми повинні визнати, що Святий Дух усім дає можливість дійти, Богу відомим способом, до участі у цій пасхальній тайні»⁸. Божим планом є «об'єднати все у Христі: небесне і земне» (Еф 1, 10).

Віра в Христа — це пропозиція, спрямована до свободи людини

7. Термінова потреба місійної діяльності впливає також з корінної новизни життя, принесеної Христом, якою живуть Його учні. Це нове життя є Божим даром, людина ж повинна його прийняти і дозволити йому в собі зростати, якщо хоче реалізуватися до міри свого

⁷ Пор.: Другий Ватиканський Собор, Догматична конституція про Церкву в сучасному світі *Радість і надія*, 2.

⁸ Там само, 22.

цілісного покликання на подобу Ісуса. Увесь Новий Завіт — це гімн на честь нового життя для того, хто вірить в Ісуса і живе в Його Церкві. Спасіння у Христі, про яке Церква свідчить і яке проповідує, є Божою самокомунікацією: «Любов не тільки творить добро, а й дає участь у самому житті Бога — Отця, Сина і Святого Духа. Бо той, хто любить, прагне дати самого себе»⁹. Бог дарує людині цю новизну життя. «Чи можна відкинути Христа і все те, що Він вніс в історію людини? Звичайно, що можна. Людина вільна. Людина може сказати Богові: «Ні». Але основне питання в тому, «чи можна»? І в ім'я чого «можна»?¹⁰

8. Сучасний світ схильний вести людину тільки до земних ідеалів. Чим, однак, стає людина без відкриття себе для Абсолюту? Відповідь — у досвіді кожної людини, але вписана також і в історію людства кров'ю, пролитою в ім'я ідеологій і через політичні режими, які хотіли будувати «нове людство» без Бога¹¹. Зрештою, тим, хто турбується про збереження свободи совісті, Другий Ватиканський Собор відповідає: «Людська особа має право на релігійну свободу... Усі люди повинні бути вільні від примусу з боку як окремих людей, так і суспільних груп і будь-якої людської влади, щоб у релігійних справах нікого не примушувати до діяльності всупереч його совісті, ані не перешкоджати йому в індивідуальній, чи в поєднанні з іншими, приватній і громадській діяльності за власною совістю»¹². Проповідування і свідчення про Христа, коли здійснюються у спосіб з повагою до совісті, не порушують свободи. Віра є пропозицією, даною

⁹ Енцикліка *Бог багатий милосердям* (30 листопада 1980), 7: AAS 72 (1980), 1202.

¹⁰ Проповідь на Літургії в Кракові, 10 червня 1979: AAS 71 (1979), 873.

¹¹ Іван XXIII, Енцикліка *Mater et magistra* (1 травня 1961), IV: AAS 53 (1961), 451-453.

¹² Декларація щодо релігійної свободи *Dignitatis humanae*, 2.

вільному виборі людини, але її потрібно пропонувати, оскільки «маси мають право на пізнання багатств тайни Христа, в Якому, як ми вважаємо, все людство у несподіваній повноті може знайти все те, чого навпомацки шукає на тему Бога, людини та її призначення, життя і смерті, а також правди... Тому Церква зберігає свій місійний запал, а також прагне посилити його в цей історичний момент»¹³. Однак ще потрібно сказати словами Собору, що «через свою гідність усі люди, оскільки є особами, тобто істотами, обдарованими розумом і вільною волею, а тим самим особистою відповідальністю, зі своєї власної природи і з морального обов'язку змушені до пошуку правди, насамперед у сфері релігії. Вони також зобов'язані жити згідно з пізнаною правдою й усе своє життя звир'ятати з вимогами правди»¹⁴.

Церква — знак і знаряддя спасіння

9. Першою, хто користує з благ спасіння, є Церква. Христос здобув її Своєю кров'ю (Ді 20, 28) і зробив Своєю співробітницею у справі універсального спасіння. Істинно, Христос живе у ній; є її Нареченим; ростить її; сповняє через неї Свою місію. Собор широко обговорив роль Церкви у спасінні людства. Приймаючи те, що Бог любить усіх людей і всім дає можливість спасіння (пор. 1 Тм 2, 4)¹⁵, Церква визнає, що Бог встановив Христа єдиним Посередником, а вона сама була визначена універсальною тайною спасіння¹⁶: «Отже,

¹³ Павло VI, Апостольське повчання *Evangelii nuntiandi* (8 грудня 1975), 53; AAS 68 (1976), 42.

¹⁴ *Dignitatis humanae*, 2.

¹⁵ Пор.: Догматична конституція про Церкву *Світло народів*, 14-17; Декрет про місійну діяльність Церкви *До народів*, 3.

¹⁶ Пор.: *Світло народів*, 48; *Радість і надія*, 43; *До народів*, 7. 21.

до тієї католицької єдності Божого Народу... покликані всі люди і різним чином належать до неї чи їй підпорядковані як вірні католики, так і інші віруючі у Христа, як, зрештою, усі люди взагалі, з Божої ласки покликані до спасіння»¹⁷. Тому вкрай потрібно взаємно об'єднати ці дві правди, тобто реальну можливість спасіння у Христі для всіх людей і необхідність Церкви для реалізації цього спасіння. Вони обидві наближаються до розуміння єдиного таїнства спасіння, так що можемо засвідчувати Боже милосердя і нашу відповідальність. Спасіння, яке завжди є даром Духа, вимагає співпраці людини у спасінні як себе самої, так і інших. Так хотів Бог, і встановив Церкву й залучив її до плану спасіння: «Увесь народ Месії, — сказано на Соборі — поставлений Христом для спільноти життя, любові і правди, вживається Ним також як знаряддя спасіння усіх і посланий до усього світу як світло світу і сіль землі»¹⁸.

Спасіння дане усім людям

10. Універсальність спасіння не означає, що його отримують тільки ті, які відкрито вірять в Ісуса й увійшли до Церкви. Якщо спасіння було призначене для усіх, то воно повинно бути конкретно дано всім. Однак очевидним є те, що сьогодні, як і раніше, багато людей не мають можливості пізнати чи прийняти Об'явлення Євангелія, і входу до Церкви. Вони живуть у суспільно-культурних умовах, які цього не дозволяють, а часто виховувалися в інших релігійних традиціях. Для них Христове спасіння є доступним силою благодаті, яка, хоч і має таїнственный зв'язок з Церквою, не впроваджує їх до неї формально, а освітлює їх, відповідно до їхнього внутрішнього і навколишнього становища. Ця ласка походить

¹⁷ *Світло народів*, 13.

¹⁸ *Світло народів*, 9.

від Христа, є плодом Його жертви і уділяється Святим Духом; вона дозволяє, щоб кожен своєю добровільною співпрацею досягнув спасіння. Тому Собор, ствердивши центральне місце пасхальної тайни, говорить: «Це сто-сується не тільки вірних християн, а й усіх людей доброї волі, у серцях яких невидимим способом діє благодать. Оскільки Христос помер за всіх і остаточне покликання людини є одне, Боже, то ми повинні визнати, що Святий Дух жертвує усім можливістю дійти, Богу відомим спосо-бом, до участі у цій пасхальній тайні»¹⁹.

«Не можемо не говорити»

(Ді 4, 20)

11. Що ж іще сказати про вже згадані зауваження щодо місії серед народів? З повагою до всіх переконань і всякої думки ми насамперед з простотою повинні підтвердити нашу віру в Христа, Єдиного Спасителя лю-дини, віру, яку ми отримали як дар з висоти без жодних наших заслуг. Ми промовляємо разом з Павлом: «Бо я не соромлюся Євангелії: вона бо — сила Божа на спа-сіння кожному, хто вірує» (Рм 1, 16). Християнські му-ченики усіх часів, також і наших, віддали й віддають своє життя, щоб свідчити людям про ту віру, переконані, що кожна людина потребує Ісуса Христа, Який переміг гріх і смерть, поєднав людей з Богом. Христос проголосив Себе Божим Сином, тісно з'єднаним з Отцем, і був ви-знаний учнями, підтверджуючи Свої слова дивами і во-скресінням. Церква доручає людям Євангеліє, пророчий документ, що відповідає вимогам і прагненням людсько-го серця, який є завжди «Доброю Новиною». Церква не може не проповідувати, що Ісус прийшов, щоб об'явити обличчя Бога і заслужити, через хрест і воскресіння, спасіння для всіх людей. На запитання: «Чому місія?»

¹⁹ *Радість і надія*, 22.

ми відповідаємо вірою і досвідом Церкви, що відкритість людини для любові Христа є справжнім визволенням. У Ньому й тільки у Ньому ми визволяємося від всякого відчуження й загублення, від рабства гріха і смерті. Христос є справді «нашим миром» (Еф 2, 14) і «любов до Христа спонукує в нас цю думку» (2 Кр 5, 14), надаючи зміст і радість нашому життю. Місії є ділом віри, ознакою нашої віри у Христа і в Його любові до нас. Сьогоднішньою спокусою є приведення християнства до чисто людської мудрості, немовби до знання того, як добре жити. У значно секуляризованому світі наступила «поступова світськість спасіння», тому йде боротьба за людину, але за людину зменшену, зведену тільки до земного виміру. Ми ж знаємо, що Ісус прийшов, щоб принести повне спасіння, яке охоплює цілу людину і всіх людей, відкриваючи їх для чудових горизонтів Божого всиновлення. Чому місії? Тому, що нам, як святому Павлові, «була дана ця благодать: звістувати поганам незбагненне багатство Христа» (Еф 3, 8). Новизна життя у Ньому є «Доброю Новиною» для людини всіх часів, бо до неї покликані й призначені всі люди.

Усі її шукають, хоч часто з замішанням, тож мають право пізнати вартість цього дару і його прийняти. Церква, а в ній кожний християнин, не може приховувати, ані зберігати для себе цю новизну і це багатство, отримані від Божої доброти, щоб передавати їх усім людям. Ось чому місійна діяльність впливає не тільки з формального наказу Господа, а й з глибоких вимог Божого життя в нас. Ті, які належать до Католицької Церкви, повинні почувати себе привілейованими, а тому більш зобов'язаними давати свідчення віри і християнського життя як служби братам і належної відповіді Богу, пам'ятаючи, що «свій привілейований стан вони завдячують не власним заслугам, а особливій ласці Христа. Якщо ж цією ласкою не співдіяти думкою, словом і ділом, то вони не тільки не будуть спасенні, а будуть суджені ще суворіше»²⁰.

²⁰ *Світло народів*, 14.

II. БОЖЕ ЦАРСТВО

12. «Багатий Своїм милосердям, Бог є Тим, Кого об'явив нам Ісус Христос як Отця. Він об'явив Його нам і вказав у Собі – Його Синові»²¹. Так я писав на початку своєї Енцикліки *Dives in misericordia*, вказуючи на те, яким чином Христос є об'явленням і втіленням милосердя Отця. Спасіння полягає у вірі й прийнятті таємниці Отця і Його любові, вказаної й дарованої в Ісусі за посередництвом Духа. Таким чином здійснюється Боже Царство, приготовлене уже Старим Завітом, звершене Христом і у Христі, що проповідується усім народом через Церкву, яка діє й молиться, щоб воно реалізувалося досконало й остаточно. Старий Завіт свідчить, що Бог вибрав Собі і сформував народ, щоб об'явити і втілити Свій намір любові. Однак водночасно Бог є Творцем і Отцем усіх людей, піклується про всіх, поширює на всіх Своє благословення (Бт 12, 3) і з усіма укладає союз (Бт 9, 1). Ізраїль пізнає особистого Бога і Спасителя (Вт 4, 37; 7, 6; Іс 43, 1) і стає Його свідком і рупором серед народів. Протягом своєї історії Ізраїль усвідомлює собі, що його обрання носить універсальний характер (Іс 2, 2; 25, 6; 60, 1; Єрм 3, 17; 16, 19).

Христос уприсутнює Царство

13. Ісус з Назарету здійснює Божий план. Отримавши у Хрещенні Святого Духа, Він виявляє Своє по-

²¹ Бог багатий милосердям, 1:1. с., 1177.

кликання Месії: ходить по Галилеї й проповідує Боже Євангеліє, говорячи: «Сповнився час, і Царство Боже близько; покайтеся і вірте в Євангелію» (Мр 1, 14; Мт 4, 17; Лк 4, 43). Проповідування й встановлення Божого Царства є предметом Його місії: «Я на це посланий» (Лк 4, 43). Що більше, Сам Ісус є «Доброю Новиною», як Він стверджує уже на початку посланництва у синагозі свого міста, відносячи до себе слова Ісаї про Помазаного, посланого Духом Господнім (Лк 4, 14-15). Оскільки Христос є «Доброю Новиною», у Ньому втілюється тотожність між посланням і посланим, між тим, що Він говорить, що робить і Ким є. Його сила, таємниця результативності Його діянь полягає у повному утотоженні з проголошеним Ним звіщенням: Він голосить «Добру Новину» не тільки через те, що говорить або що робить, а й через те, Ким є. Служіння Ісуса розкриті у контексті подорожі по Його землі. Обрій передпасхального посланництва концентрується на Ізраїлі; та все ж таки Ісус вносить новий елемент фундаментального означення. Есхатологічна реальність не відкладається до далекого приходу кінця світу, а стає близькою й починає здійснюватися. Боже Царство близько (Мр 1, 15), його прихід є предметом молитви (Мр 6, 10), віра уже зауважує його діяння у знаках, як ось, скажімо чудеса (Мт 11, 4), вигнання бісів (Мт 9, 32), проповідування Доброї Новини бідним (Лк 4, 18). У зустрічах Ісуса з поганями виразно видно, що доступ до Царства можна отримати за посередництвом віри й навернення (Мр 1, 15), а не просто через саму лише етнічну приналежність. Царство Ісуса є започаткуванням Божого Царства: Ісус Сам об'являє, хто є тим Богом, якого фамільярно називає «Авва», Отець (Мр 14, 36). Бог, насамперед об'явлений у притчах (Лк 15, 3; Мт 20, 1), є чутливим до потреб і страждань кожної людини: Він — Отець, переповнений любов'ю і співчуттям, Який вибачає і безкорисливо наділяє ласками, про які Його просять. Святий Йоан каже нам,

що «Бог є любов» (1 Йо 4, 8). Тому кожна людина покликана «навернутися й повірити» у милосердну любов Бога до неї. Царство зростатиме тою мірою, в якій кожна людина навчиться звертатися до Бога у близькості молитви як до Отця (Лк 11, 2; Мт 23, 9) і буде прагнути виконати Його волю (Мт 7, 21).

Ознаки й вимоги Царства

14. Ісус поступово об'являє ознаки й вимоги Царства у Своїх словах, Своїх діях та Своїй особистості. Боже Царство призначене для всіх людей, бо всі покликані бути його членами. Для того, щоб наголосити на цьому, Ісус передусім наблизився до тих, які були на узбіччі суспільства. Їм першим проповідував Добру Новину. На початку свого служіння Він звіщає, що був посланий, щоб проповідувати Добру Новину (Лк 4, 18). Усім відкинутим й погордженим Ісус засвідчує: «Блаженні вбогі» (Лк 6, 20), а відсунутим на узбіччя дозволяє уже тепер зазнати визволення, коли «перебуває з ними», а навіть «їсть з ними» (Лк 5, 30; 15, 2), поводить їх з ними, як із рівними Собі й приятелями (Лк 7, 34), дає їм відчути, що Бог їх любить, і таким чином об'являє Його безмежне милосердя до нужденних і грішників (Лк 15, 1).

Визволення і спасіння, яке приносить Боже Царство, доходить до людини як в її фізичному, так і в духовному вимірі. Для місійного служіння Ісуса важливими є два види дій — оздоровлення і відпущення гріхів. Численні оздоровлення характеризують Його величезне співчуття до людських нещасть, а водночас означають, що у Царстві більше не буде ані хвороб, ні страждань, і що Його посланництво від самого початку визволятиме від них людей. Для Ісуса оздоровлення є також знаком духовного спасіння, тобто визволенням від гріха. Оздоровляючи, Ісус закликає до віри, до навернення, до прощення (Лк 5, 24). Коли людина увірує, тоді оздо-

ровлення підштовхує її іти далі, приводить до спасіння (Лк 18, 42). Звільнення від злого духа, що є найбільшим злом та символом гріха і бунту проти Бога, є знаком, що «прибуло до вас Царство Боже» (Мт 12, 28).

15. Мета Царства — змінити відносини між людьми, реалізується воно поступово, до міри того, як люди вчаться любити, прощати і взаємно служити один одному. Ісус звертається до всього Закону, зосереджуючи його на заповіді любові (Мт 22, 34; Лк 10, 25). Перед тим, як покинути своїх, Він дає їм «нову заповідь», «щоб ви любили один одного! Як Я був полюбив вас» (Йо 13, 34; 15, 12). Любов, якою Ісус полюбив світ, знаходить свій найвищий вияв у жертві Його життя за людей (Йо 15, 13), що виявляє любов Отця до світу (Йо 3, 16). Тому природа Царства — це єдність усіх людей між собою та Богом. Царство стосується усіх — людей, суспільства, цілого світу. Працювати для Царства значить визнавати і підтримувати Божий план, що присутній у людській історії і який перетворює її. Будувати Царство означає працювати на користь визволення людства від зла у всіх його формах. Коротко кажучи, Боже Царство — це вияв і втілення спасенного наміру у всій його повноті.

Боже Царство втілюється і проголошується у воскреслому Христі

16. Воскрешаючи Ісуса з мертвих, Бог переміг смерть і в Ньому започаткував Своє остаточне Царство. Під час Свого земного життя Ісус пророкує Царство, а після Своїх мук, воскресіння і вознесіння Він бере участь у владі Бога і в Його пануванні над світом (Мт 28, 18; Ді 2, 36; Еф 1, 18). Воскресіння надає універсального розмаху місії Христа, Його діяльності і усьому Його посланництву. Учні добре усвідомлюють

собі, що Царство вже є присутнім в особі Ісуса й поступово будується в людині та у світі через таїнственный зв'язок з Його особою. Після воскресіння вони проповідують Царство, проголошуючи померлого і воскреслого Христа. Пилип в Самарії «звіщав їм Царство Боже й ім'я Ісуса Христа» (Ді 8, 12). Павло в Римі «проповідував Царство Боже й навчав про Господа Ісуса Христа» (Ді 28, 31). Перші християни також звіщали «Христове і Боже Царство» (Еф 5, 5; Одкр 11, 15; 12, 10), а також «вічне Царство Господа нашого і Спаса Ісуса Христа» (2 Пт 1, 11).

Саме на звіщенні Ісуса Христа, з Яким утотожнюється Царство, концентрується навчання первісної Церкви. Як у ті часи, так і сьогодні потрібно поєднувати звіщення Божого Царства (зміст кериґми Ісуса) і проповідування події Ісуса Христа (яка є кериґмою Апостолів). Ці два звіщення взаємно доповнюють і пояснюють одне одного.

Царство щодо Христа і Церкви

17. Сьогодні про Царство говориться багато, але не завжди згідно з *sentire Ecclesiae*. Існують концепції спасіння і місії, які можна назвати «антропоцентричними» у вузькому значенні цього слова, оскільки вони концентруються на земних потребах людини. У цій перспективі прагнуть, щоб Царство стало повністю людською й світською реальністю, у якій є програми і боротьба за суспільно-економічне, політичне, а також культурне визволення, але з обрієм, закритим на трансцендентому. Не можна заперечити, що також і в цьому напрямку є цінності, що заслуговують на підтримку, та все ж таки така концепція залишається обмеженою до царства людини, зменшеної на свій справжній глибокий вимір, і легко передається у якійсь ідеології земного поступу. А Боже Царство «не від

цього світу..., не звідсіля» (Йо 18, 36). Існують також концепції, які зумисно наголошують на Царстві й охоче визначаються як такі, що ставлять Царство у центрі своїх ідей. Ці концепції змальовують образ Церкви, яка не думає про себе саму, а повністю займається наданням свідчення і служінням Царству. Говориться, що це «Церква для інших», так як і Христос є «людиною для інших». Завдання Церкви описується таким чином, немовби воно повинно іти у подвійному напрямку: з одного боку — поширення так званих «цінностей Царства», таких, як мир, справедливість, свобода, братство; з іншого — підтримка діалогу між народами, культурами, релігіями, щоб у взаємному збагаченні допомагати світові у віднові й більшому наближенні до Царства. Крім позитивних аспектів, ці концепції часто містять і негативні. Насамперед вони характеризують певним мовчанням щодо Христа. Царство, про яке вони говорять, опирається на «теоцентризм», оскільки, як вони трактують, Христа не може зрозуміти той, хто не сповідує християнської віри, тимчасом як різні народи, культури і релігії можуть знайтись в одній єдиній Божій реальності, незалежно від того, якою б не була назва. У зв'язку з цим вони надають першість таємниці сотворіння, яке віддзеркалюється у різноманітності культур і вірувань, але замовчують про таємницю відкуплення. Крім того, Царство, як вони його розуміють, призводить до спихання на узбіччя чи недооцінки Церкви. Це породжується реакцією на певний припустимий «еклезіоцентризм» майбутнього, а також тому, що вони уявляють Церкву звичайним знаком, не позбавленим, зрештою, багатозначності.

18. Це не те Царство Боже, про яке ми знаємо з Об'явлення — Царство, яке не можна від'єднати ні від Христа, ні від Церкви. Як вже говорилося, Христос не тільки проповідував Царство. У Ньому самому це Царство втілювалося і стало реальним. Так сталося не тільки

через Його слова і Його діла, але «насамперед Царство виявляється в самій Особі Христа, Сина Божого і Сина Чоловічого, Який прийшов, «щоб служити й віддати Своє життя як викуп за багатьох» (Мр 10, 45)²². Боже Царство не є концепцією, доктриною, програмою, які можна довільно опрацьовувати, а насамперед Особою, яка має обличчя та ім'я Ісуса з Назарету, будучи образом невидимого Бога²³. Якщо відірвати Царство від Ісуса, то немає більше Ним об'явленого Божого Царства і доходить до перекручення як суті Царства, якому загрожує перетворення у чисто людську чи ідеологічну мету, так і тотожності Христа, Який не постає більше, як Господь, Якому все повинно підкорятися (1 Кр 15, 27). Так само не можна відлучати Царства від Церкви. Безсумнівно, Церква не є метою сама по собі, будучи підпорядкованою Божому Царству, чиїм паростком, знаком і знаряддям вона є. Однак, відрізняючись від Христа і від Царства, Церква нерозривно з ними пов'язана. Христос обдарував Церкву, Своє тіло, повнотою благ і засобів спасіння. У ній живе Святий Дух, Який оживляє її своїми дарами і харизмами, освячує її, провадить і постійно відновлює²⁴. Звідси особливий і єдиний зв'язок, який, справді не вилучаючи діянь Христа і Духа поза видимими межами Церкви, надає їй специфічної та остаточної ваги. Звідси також і особливий зв'язок Церкви з Божим і Христовим Царством, бо вона «отримує посланництво звіщення і прищеплення Царства... серед усіх народів»²⁵.

19. Реальність Царства розуміється саме в цьому повному сприйнятті. Без сумніву, воно потребує розвитку людських благ і цінностей, які можна слушно назвати «євангельськими», бо вони пов'язані з «Доб-

²² *Світло народів*, 5.

²³ *Радість і надія*, 22.

²⁴ *Світло народів*, 4.

²⁵ *Світло народів*, 5.

рою Новиною». Однак підтримка їх, що також є завданням Церкви, не може бути відірвана, ані не може протиставлятися іншим її фундаментальним завданням, таким, як звіщення Христа і Його Євангелія, заснування і розвиток спільнот, які втілюють між людьми живий образ Царства. Не треба боятися потрапити через це у певну форму «еклезіоцентризму». Павло VI, який ствердив існування якнайтіснішого зв'язку «між Христом, Церквою і євангелізацією»²⁶, сказав також, що Церква «не є метою самою по собі, а гаряче дбає, щоб бути повністю Христовою, у Христі і для Христа та повністю належати людям, бути серед людей і для людей»²⁷.

Церква на служінні Царству

20. Церква по-справжньому і конкретно стоїть на службі Царству: насамперед звіщення, закликаюче до навернення, яке є першою й основною службою на користь приходу Царства до окремих людей і до людського суспільства. Есхатологічне спасіння розпочинається уже тепер в новизні життя у Христі: «Котрі ж прийняли Його — тим дано право дітьми Божими стати, які в ім'я Його вірують» (Йо 1, 12). Церква також служить Царству, закладаючи християнські спільноти та місцеві Церкви, ведучи їх до дозрівання віри і любові у відкритті до інших, у служінні людині і суспільству, у розумінні і повазі до людських установ. Крім того, Церква служить Царству, поширюючи у світі «євангельські цінності», які є виявом Царства і які допомагають людям у прийнятті Божого наміру. І правдою є те, що реальність початку Царства може знаходитися також поза межами Церкви в усьому людстві, оскільки вона живе

²⁶ *Evangelii nuntiandi*, 16: l.c., 15.

²⁷ Промова на відкритті III сесії Другого Ватиканського Собору, 14 вересня 1964: AAS 56 (1964), 810.

«євангельськими цінностями» і відкривається для діяльності Духа, який «віє, куди і як забажає» (Йо 3, 8). Потрібно, однак, відразу ж додати, що той дочасний вимір Царства є неповним, якщо його не пов'язати з Царством Христа, присутнім у Церкві і спрямованим до есхатологічної повноти²⁸. Різноманітні перспективи Божого Царства²⁹ не послаблюють основ і цілей місії діяльності, а радше зміцнюють їх і розширюють. Церква є тайною спасіння для всього людства і її діяльність не обмежується тільки тими, які приймають її звернення. Вона є могутньою силою на дорозі людства до есхатологічного Царства, є знаком і ширителем євангельських цінностей між людьми³⁰. До цього навернення, згідно з Божим замислом, Церква причиняється своїм свідченням і такою своєю діяльністю, як діалог, людський поступ, боротьба за справедливість і мир, виховання, піклування про хворих, допомога бідним і дітям, завжди маючи на увазі першість трансцендентних і духовних реалій, які лежать в основі есхатологічного спасіння. Церква служить Царству також завдяки своєму заступництву, бо воно за своєю природою є даром і ділом Божим, як пригадують нам євангельські притчі і сама молитва, якої навчав нас Ісус. Ми повинні просити про Царство, приймати його, дозволяти йому зростати у нас. Ми також повинні співпрацювати, щоб воно приймалося й зростало серед людей, аж поки Христос не «передасть царство Богові й Отцеві» і Бог не буде «усім в усьому» (1 Кр 15, 24; 28).

²⁸ *Evangelii nuntiandi*, 34: l.c., 28.

²⁹ Пор.: COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE. Вибрані еkleзіологічні теми у XX річницю завершення Другого Ватиканського собору (7 жовтня 1985), 10, «L'indole escatologica della chiesa: regno di Dio e chiesa».

³⁰ *Радість і надія*, 39.

III. СВЯТИЙ ДУХ – ГОЛОВНА ДІЙОВА ОСОБА МІСІЇ

21. «На вершині месіянського посланництва Ісуса Святий Дух стає присутнім у пасхальній таємниці у повноті Своєї Божої підметовості, як Той, хто Сам повинен далі провадити діло спасення, вкорінене у жертві Христа. Без сумніву, це діло довірене Христом людям: Апостолам, Церкві. Незважаючи на це, у людях і через людей Святий Дух залишається першим і трансцендентним героєм його втілення в душі людини і в історії світу»³¹. Святий Дух є справді головним героєм усієї церковної місії. Його справа виразно відбивається у місії серед людей, як це виявляється у первісній Церкві у зв'язку з наверненням Корнилія (Ді 10, 1), з рішеннями щодо нових потреб (Ді 15, 1), з вибором терен і народів (Ді 16, 6). Дух діє за посередництвом Апостолів, але одночасно діє також у слухачах: «Через Його діяння Добра Новина одягається у тіло людських сердець і совісті й поширюється в історії. У всіх цих вимірах Святий Дух дає життя»³².

Послання «аж до краю землі»

22. Усі євангелисти закінчують опис зустрічі Воскреслого зі своїми Апостолами місійним наказом:

³¹ Енцикліка *Господа животворящего* (18 травня 1986), 42: AAS 78 (1986), 857.

³² Там само, 64: l. c. 892.

«Дана Мені всяка влада на небі й на землі. Ідїть, отже, і зробіть учнями всі народи... (Ді 1, 8). Отож Я з вами по всі дні аж до кінця віку» (Мт 28, 18; Мр 16, 15; Лк 24, 46; Йо 20, 21). Це послання є посланням у Дусі, яке виразно видно з Йоанового тексту: Христос посилає Своїх у світ, як Отець послав Його, і тому дає їм Духа. Зі свого боку, Лука приєднує своє близьке свідчення, яке Апостоли повинні будуть давати Христові за діянням Духа, котрий зробить їх здатними виконати отриманий наказ.

23. Різні форми «місійного мандату» містять у собі спільні пункти та певні типові наголоси; два елементи, проте знаходяться у всіх версіях. Насамперед це універсальний вимір завдання, довіреного Апостолам: «всі народи» (Мт 28, 19); «по всьому світу... всякому творінню» (Мр 16, 15); «усім народам» (Лк 24, 47); «аж до краю землі» (Ді 1, 8). На другому місці — запевнення, дане їм Господом, що у цьому завданні вони не будуть самотні, а отримають здатність і засоби, щоб провадити свою місію. Це — присутність і сила Духа та допомога Ісуса: «Вони ж пішли й проповідували всюди, а Господь допомагав їм» (Мр 16, 20). Якщо йдеться про розміщення наголосів в описах послання Апостолів, то Марко представляє місію як проповідування, або керигму: «Проповідуйте Євангелію» (Мр 16, 15). Метою євангелиста є допровадження читачів до повторення визнання віри Петра: «Ти — Христос» (Мр 8, 29) і до того, щоб вони говорили, як свого часу римський сотник до Ісуса, померлого на хресті: «Чоловік цей справді був Син Божий» (Мр 15, 39). У Матея наголос лягає на заснуванні і навчанні Церкви (Мт 28, 19; 16, 18). Місійний наказ у його сприйнятті вказує на те, що проповідування Євангелія повинно доповнюватися відповідною церковною і сакраментальною катехизою. Лука представляє посланництво Апостолів як свідчення (Лк 24, 48; Ді 1, 8), що стосується насамперед во-

скресіння (Ді 1, 22). Місіонер покликаний вірити в євангельську силу зміни і до проповідування того, що Лука так добре розкриває у своєму Євангелії, а саме відкритості на любов і Боже милосердя, досвіду цілковитого визволення, сягаючого аж до коріння всякого зла, до гріха. Тільки Йоан виразно говорить про послання (цей вислів етимологічно значить те саме, що й місія) і безпосередньо поєднує місію, яку Ісус довірив Своім учням, з посланництвом, яке Він Сам отримав від Отця: «Як Мене послав Отець, так Я посилаю вас» (Йо 20, 21). Ісус говорить до Отця: «Як послав еси мене у світ, так послав і Я їх у світ» (Йо 17, 18). Уся місійна суть Євангелія від Йоана знаходить свій вияв у «архиерейській молитві»: «Щоб вони спізнали Тебе, єдиного, істинного Бога, і Тобою посланого — Ісуса Христа» (Йо 17, 3). Остаточною метою місії є надання участі в єдності, яка існує між Отцем і Сином. Учні повинні жити в єдності між собою, триваючи в Отці і Сині, «щоб світ увірував» (Йо 17, 21). Це дуже важливий місійний текст, який дозволяє зрозуміти, що, на подобу Церкви, яка живе єдністю у любові, про вартість місіонера свідчить насамперед те, ким він є, а тільки потім, що він говорить чи робить. Чотири Євангелії, за фундаментальної єдності самої місії, виявляють певний плюралізм, який віддзеркалює досвід і різні ситуації перших християнських спільнот. Він є плодом динамічного імпульсу самого Духа; він заохочує звернути увагу на різні місійні харизми та різноманітні умови як людські, так і оточуючого середовища. Усі євангелісти, однак, підкреслюють, що місія учнів є співпрацею з місією Христа: «Отож Я з вами по всі дні аж до кінця віку» (Мт 28, 20). Тому місія не опирається на людські здібності, а на силу Воскреслого.

Святий Дух керує місією

24. Місія Церкви, як і місія Ісуса, є ділом Бога, або, як часто зазначає святий Лука, — ділом Святого Духа. Після воскресіння і вознесіння Ісуса Апостоли переживають великий досвід, який їх змінює — П'ятдесятницю. Прихід Святого Духа робить з них свідків і пророків (Ді 1, 8; 2, 17), вливаючи в них спокійну відвагу, яка їх побуджує до передавання іншим свого досвіду Ісуса і оживляючої їхньої надії. Дух робить так, щоб вони стали здатними дати свідчення про Ісуса з «відкритістю»³³. Коли проповідники Євангелія вирушають з Єрусалиму, Дух, як видається, ще більше набирає ролі «провідника» у виборі як осіб, так і доріг для місії. Його діяння особливо виявляється в імпульсі, даному місії, яка, згідно зі словами Христа, фактично поширюється з Єрусалиму на цілу Юдею і Самарію, аж до краю землі. Апостольські діяння приводять шість скорочень «місійних промов», звернених до юдеїв на початку Церкви (Ді 2, 22; 3, 12; 4, 9; 5, 29; 10, 34; 13, 16). Ці вірцеві промови, проголошені Петром і Павлом, звіщають Ісуса і закликають до «навернення», тобто до прийняття Ісуса з вірою, і до того, щоб дозволити Святому Духові перетворити нас у Нього. Павла і Варнаву Святий Дух підштовхує звернутися до поган (Ді 13, 46), що не проходить без напруження труднощів. Як повинні переживати свою віру і Ісуса навернені погани? Чи для них є зобов'язуючою традиція юдаїзму і закон обрізування? На першому Соборі, який об'єднує довкола Апостолів відповідальних за різні Церкви, приймається рішення, визнане, за своїм походженням, від Духа — для поганина не обов'язково підлягати Закону, щоб стати християнином (Ді 15, 5; 11, 28). Відтоді Церква широко відкриває свої двері і стає таким домом, до якого всі

³³ Цей термін відповідає грецькому *parresia*, що означає також ентузіазм, силу; пор.: Ді 2, 29; 4, 13. 29. 31; 9, 27. 28; 13, 46; 14, 3; 18, 26; 19, 8. 26; 28, 31.

можуть увійти і почуватися, як у себе вдома, зберігаючи власну культуру і власні традиції, лиш би вони не суперечили Євангелії.

25. Місіонери йшли тією самою дорогою, беручи до уваги сподівання і надії, тривоги й страждання та культуру людей, щоб звіщати їм спасіння у Христі. Промови в Лістрі і в Атенах (Ді 14, 15; 17, 22) визнані зразковими для євангелізації поган, в яких Павло вступає в діалог з культурними і релігійними цінностями різних народів. Мешканцям Лікаонії, які визнавали космічну релігію, він пригадує релігійний досвід щодо космосу; з греками розмовляє про філософію і цитує їхніх поетів (Ді 17, 18). Бог, Якого він прагне об'явити, вже присутній в їхньому житті. Це Він створив їх і таємничим чином керує народами та історією. Та все ж таки, щоб визнати правдивого Бога, потрібно покинути несправжніх богів, яких вони самі собі вигадали, і відкритися для Того, Якого Бог послав, щоб вивести їх з незнання і відповідати на сподівання їхніх сердець. Ці промови є прикладом інкультурації Євангелія. Під впливом Святого Духа християнська віра рішуче відкривається для «народів» і свідчення про Христа поширюється на найважливіші осередки східної частини басейну Середземного моря, щоб згодом досягнути Риму і західних кордонів. Це Дух закликає іти щораз далі, і не тільки в географічному плані, а й закликає також переступати етнічні і релігійні бар'єри зі справді вселенською місією.

Святий Дух вчиняє місійною всю Церкву

26. Святий Дух закликає групу вірних стати спільнотою, стати Церквою. Після першого виступу Петра в День П'ятдесятниці і на вернень, які сталися після цього, утворюється перша спільнота (Ді 2, 42; 4, 32).

Однією з головних цілей місії є збирання людей у слуханні Євангелія в братській спільноті, на молитву і Євхаристію. Стати «братською спільнотою» (*koinonia*) значить мати «одне серце й одну душу» (Ді 4, 32), утворюючи спільність під кожним кутом зору — людським, духовним і матеріальним, бо справжня християнська спільнота займається також і розподілом земних благ, щоб не було бідних і щоб усі могли мати доступ до цих благ, «кожному за його потребою» (Ді 2, 45; 4, 35). Перші спільноти, випромінюючи «радість і простоту серця» (Ді 2, 46), були відкритими й місійними, «втішались любов'ю всього люду» (Ді 2, 47). Місія, перш ніж стати діяльністю, є свідченням і випромінюванням³⁴.

27. Діяння Апостолів виявляють, що місія, насамперед спрямована до Ізраїля, а потім до інших народів, розвивається на численних теренах. Передовсім є група дванадцяти Апостолів, яка, як єдине ціле, під керівництвом Петра проповідує Добру Новину. Далі йде ціла спільнота вірних, яка своїм способом життя і діяльності приносить свідоцтво Господеві та навертає поган (Ді 2, 46). Є також і особливі посланці, призначені звіщати Євангеліє. Таким чином християнська спільнота Антіохії послала своїх членів на місію. Після посту, молитви і святкування Євхаристії вона усвідомлює, що Дух вибрав Павла і Варнаву для того, щоб бути посланими (Ді 13, 1). На своїх початках, отже, місія розуміється як завдання спільноти й відповідальність місцевої Церкви, яка посилає «місіонерів», щоб звернутися до нових країв. Крім тих посланців були також й інші місіонери, що «спонтанно» давали свідчення цієї новини, яка змінила їхнє життя, і єднали ці згодом новоутворені спільноти з апостольською Церквою. Читання Діянь Апостолів дозволяє нам зрозуміти, що на початках Церкви місія серед народів, маючи також «довічних» місіонерів, які присвятили себе їй завдяки

³⁴ Пор.: *Evangelii nuntiandi* 41-41: l.c., 31-33.

особливому покликанню, вважалася прородним плодом християнського життя, щоденним завданням для кожного віруючого через особисте свідчення і виразне звіщення, там, де це тільки було можливим.

Святий Дух присутній та діє у кожному часі і в кожному місці

28. Святий Дух об'являється особливим способом у Церкві та її членах, та все ж таки Його присутність і діяльність повсюдна, без просторових і часових обмежень³⁵. Другий Ватиканський Собор пригадує діяння Духа у серці кожної людини через «насіння Слова», у релігійних ініціативах, в людських зусиллях, спрямованих до правди, до добра, до Бога³⁶. Святий Дух вділяє людині «світла й сил, щоб вона була здатна відповісти своєму найвищому покликанню»; завдяки Духові, «людина через віру доходить до споглядання й розуміння таємниці Божого плану»; що більше, «ми повинні визнати що Святий Дух усім жертвує можливість Богу відомим способом прийти до участі у пасхальному таїнстві»³⁷. Церква знає, що людина, «підштовхнута Духом, не може бути байдужою до релігійної проблеми» і «завжди буде прагнути пізнати, хоч і нечітко, якою є суть нашого життя, праці і смерті»³⁸. Дух, отже, знаходиться при самому джерелі існування та релігійних проблем людини, які впливають не тільки з дотикальних ситуацій, а зі самої структури її буття³⁹. Присутність і діяльність Духа стосується не тільки одиниць, а й суспільства історії, народів, культур, релігії. Дух

³⁵ Пор.: *Господа животворящего* 53: l. c., 847s.

³⁶ Пор.: *До народів*, 3.1 1.15; *Радість і надія*, 10-1 1. 22.26.38.41.92-93.

³⁷ *Радість і надія*, 10.15.22.

³⁸ Там само, 41.

³⁹ Пор.: *Господа животворящего* 54: l. c., 875s.

стоїть при джерелі благородних ідеалів і спрямованих на добро ініціатив людства: «З предивним провидінням він керує плином часу і відновлює обличчя землі»⁴⁰. Воскреслий Христос «діє в серцях людей силою Свого Духа, не тільки розбуджуючи прагнення майбутнього віку, але, тим самим, оживляючи, очищаючи й зміцнюючи ті благородні прагнення, завдяки яким людська сім'я прагне зробити своє життя більш гуманним та підкорити цій меті всю землю»⁴¹. Завжди той же самий Дух засіює «насіння Слова», присутнє в обрядах та культурах, і готує їх для зрілості у Христі⁴².

29. Отже, Дух, який «віє, куди забажає» (Йо 3, 8), і який «вже діяв у світі, раніше, ніж Христос був звеличений»⁴³, Дух, який «наповнює весь світ і — як Вседержитель — знає кожне слово» (Муд 1, 7), схиляє до широкого відкриття очей, щоб замислитись над Його діяльністю, присутньою у кожному часі і в кожному місці⁴⁴. Це заклик, який я сам багаторазово повторював і який супроводжував мене у зустрічах з різними народами. Ставлення Церкви до інших релігій означено подвійною повагою, «повагою до людини в її пошуку відповіді на найглибші життєві питання і повагою до діяння Духа в людині»⁴⁵. Міжрелігійна зустріч в Асїжі, попри її неоднозначну інтерпретацію, була виявом мого переконання, що «всяку справжню молитву викликає Святий Дух, таємничо присутній у серці кожної

⁴⁰ *Радість і надія*, 26.

⁴¹ *Радість і надія*, 38, пор.: 93.

⁴² *Світло народів*, 17; *До народів*, 3. 15.

⁴³ *До народів*, 4.

⁴⁴ Пор.: *Господа животворящего* 53: l.c., 874.

⁴⁵ *Промова до представників нехристиянських релігій*, Мадрас. — 5 лютого 1986; AAS (1986), 767; пор.: *Послання до народів Азії*, Маніла. — 21 лютого 1981. 2-4: AAS (1981), 329s.; *Промова до представників нехристиянських релігій*, Токіо. — 24 лютого 1981, 3-4: *Insegnamenti IV/1* (1981), 507s.

людини»⁴⁶. Це той самий Дух, який діяв у втіленні, житті, смерті і воскресінні Ісуса і діє у Церкві. Отже, Він не є альтернативним щодо Христа, ані не заповнює свого роду порожнечі, яка, за певними гіпотезами, повинна би існувати між Христом і Логосом. Коли Святий Дух діє у серцях людей і в історії народів, в культурах і релігіях, Він охоплює роль євангельського приготування⁴⁷ і не може не мати відношення з Христом, Словом, яке стало тілом через Духа, щоб Він, «досконалий Чоловік, спас усіх і все у собі поєднав»⁴⁸. Загальноприсутньої діяльності Духа не можна також відділяти від Його специфічної діяльності у тілі Христа, яким є Церква. Бо це завжди той самий Дух, який діє як тоді, коли дає життя Церкві і закликає її звіщати Христа, так і тоді, коли розсіює й розвиває Свої дари у всіх людях і народах, ведучи Церкву до відкриття, розвитку і прийняття їх через діалог. Будь-яку присутність Духа потрібно сприймати з повагою і вдячністю, але розпізнання її належить Церкві, якій Христос дав Свого Духа, щоб вести її до повної правди (Йо 16, 13).

Місійна діяльність

знаходиться ще на самому початку

30. Наш час, коли людство перебуває в стані змін і пошуку, потребує оживлення місійної діяльності Церкви. Обрії та можливості місії розширюються і ми, християни, повинні сповнитись апостольською відвагою, опертою на довір'ї у Дусі. Він є головним героєм місії! В історії людства численними є переломи епох, які ви-

⁴⁶ Промова до кардиналів Папського двору та до Римської Курії і Прелатури. – 22 грудня 1986, 11: AAS 79 (1987), 1089.

⁴⁷ Світло народів, 16.

⁴⁸ Радість і надія, 45; Господа животворящего 54: l.c., 876.

кликають місійний динамізм, а Церква, ведена й керована Духом, завжди відповідала на них щиро й далекоглядно. Тож і плодів не бракувало. Недавно святкували ми тисячоліття євангелізації Руси і слов'янських народів, а незадовго будемо святкувати п'ятисотліття євангелізації Америк. Так само під час мого понтифікату урочисто згадувалося перше століття місій в різних країнах Азії, Африки й Океанії. Сьогодні Церква повинна підставляти плече усім іншим викликам, орієнтуючись на нові горизонти як в першій місії серед народів, так і в новій євангелізації народів, яким Христа уже сповістили. Сьогодні від усіх християн, від усіх помісних Церков та від Вселенської Церкви вимагається та сама відвага, яка керувала місіонерами минулого, та сама готовність слухання голосу Святого Духа.

IV. БЕЗМЕЖНІ ГОРИЗОНТИ МІСІЇ «ДО НАРОДІВ»

31. Господь Ісус розіслав усіх Своїх Апостолів до всіх людей, і до всіх місць землі. Через Апостолів Церква отримала вселенську місію, яка не має меж і стосується спасіння у всій його цілісності, згідно з повнотою життя, яку приніс Христос (Йо 10, 10). Він був посланий, «щоб виявити Божу любов та прищепити її усім людям і народам»⁴⁹. Це одна, єдина місія, яка має те саме джерело і мету, але в її лоні існують різні завдання і діяння. Насамперед є діяльність місійна, яку ми називаємо місією до народів (*ad gentes*), згідно з соборним Декретом. Тут ідеться про головну діяльність Церкви, основну й ніколи незавершувану. Церква «не може ухилитися від постійної місії несення Євангелія людям — мільйонам чоловіків і жінок, які досі не знають Христа, Відкупителя людини. Саме це є особливим місійним завданням, яке Ісус довірив і щоденно знову довіряє Своїй Церкві»⁵⁰.

Складна і змінна релігійна ситуація

32. Сьогодні ми стоїмо перед значно урізноманітненою і змінною релігійною ситуацією — народи перебувають у фазі змін; суспільні та релігійні реалії, які колись були зрозумілими й визначеними, сьогодні переживають

⁴⁹ До народів, 10.

⁵⁰ Апостольське повчання *Покликання і місія мирян* (30 грудня 1988), 35: AAS 81 (1989), 457.

труднощі. Досить пригадати деякі явища, як урбанізація, масові міграції, переміщення біженців, дехристиянізація історично-християнських країн, значний вплив Євангелія і євангельських цінностей в країнах з нехристиянською більшістю населення, але й водночас поширення месіанізмів та релігійних сект. Ця радикальна зміна релігійної та суспільної ситуації ускладнює конкретне застосування певних розрізень і церковних категорій, до яких ми були призвичаєні. Вже перед Собором говорилося про деякі митрополії чи християнські землі, які стали «місійними країнами», а з плином часу ситуація, безсумнівно, не покращилася. Водночас місійна справа дала багаті плоди в усіх частинах світу, тож постали численні Церкви, часом настільки сильні й розвинуті, що з успіхом можуть дбати про потреби своїх власних спільнот, а також посилати людей, які присвятили себе євангелізації, до інших Церков та на інші території. Звідси зродився контраст з землями давнього християнства, які потребують нової євангелізації. Деякі у зв'язку з цим запитують, чи все ще потрібно говорити про специфічну місійну діяльність або про її визначені середовища, чи прийняти існування однієї, єдиної місійної ситуації, в результаті чого діятиме тільки одна, єдина, всюди однакова місія. Складність у розшифруванні цієї важкої й мінливої, стосовно наказу, євангелізації реальності виявляється вже у «місійному словниковому запасі». Наприклад, певну стурбованість викликає застосування термінів «місії» і «місіонери», які використовуються все менше і вважаються застарілими у зв'язку з негативним історичним резонансом; надається перевага іменникові «місія» в однині і прикметникові «місійний» для визначення усієї діяльності Церкви. Ці спроби вказують на реальну зміну, яка має позитивні риси. Так званий повторний прихід, або повернення місій до єдиної місії Церкви, залучення місіології до еклезіології і введення їх обидвох у тринітарний план спасіння дали нове дихання самій місійній діяльності, яка більше не розглядається як побіч-

не завдання Церкви, а як центральне завдання її життя, як основний обов'язок усього Божого Народу. Потрібно, однак, стерегтися ризику вирівнювання дуже різних ситуацій та зменшення, якщо не самого зникнення, місій та послання місіонерів до народів. Та ідея, що вся Церква є місійною, не суперечить існуванню специфічної місії до народів, так як ідея, що всі католики повинні бути місіонерами, не суперечить тому, що є «місіонери до народів на все життя» з особливого покликання.

Місії до народів зберігають свою цінність

33. Різні форми діяльності всередині однієї єдиної місії Церкви впливають не з причин, що належать до самої її істоти, а з різних обставин, в яких вони реалізуються⁵¹. Зважаючи на сьогоднішній світ з точки зору євангелізації, можна виділити три ситуації. Насамперед це ситуація, до якої спрямована місійна діяльність Церкви: народи, групи людей, суспільно-культурні середовища, в яких Христос і Його Євангеліє невідомі або в яких не вистачає зрілих християнських спільнот, щоб втілювати віру у власне середовище і проповідувати її іншим групам людей. Саме такою є місія до народів⁵². Крім того, є християнські спільноти, які володіють відповідними й надійними церковними структурами, мають в собі полум'я віри і життя, променіють свідченням Євангелія у своєму середовищі й почуваються зобов'язаними до цієї вселенської місії. Через них здійснюється душпастирська діяльність Церкви. Існує, нарешті, середня ситуація, особливо в країнах християнської давнини, а часом і в нових Церквах, де цілі групи охрещених втрапили живу віру або навіть не вважають себе більше чле-

⁵¹ Пор.: *До народів*, 6.

⁵² Пор.: там само.

нами Церкви, ведучи життя, далеке від Христа і від Його Євангелія. У цьому випадку з'являється потреба «нової евангелізації», або «повторної евангелізації».

34. Адресатами специфічної місійної діяльності, або місії до народів, є «народи і суспільні групи, ще не віруючі у Христа», «ті, які є далеко від Христа», в яких Церква «ще не пустила коріння»⁵³, культура яких ще не зазнала впливу Євангелія⁵⁴. Вона відрізняється від інших форм церковної діяльності, бо спрямована до нехристиянських груп і середовищ через відсутність чи нестачу звіщення Євангелії і присутності Церкви. Тому вона визначається як справа проповідування Христа і Його Євангелія, будівництва місцевої Церкви, поширення цінностей Царства. Особливість цієї місії до народів випливає з того, що вона спрямована до нехристиян. Тому потрібно дбати про те, щоб це «специфічне місійне завдання, яке Ісус довірив і щоденно доручає своїй Церкві»⁵⁵, не стало спрощеним у глобальній місії всього Божого Народу, а згодом занедбаним чи забутим. Водночас межі між душпастирською опікою над вірними, новою евангелізацією і специфічною місійною діяльністю не можуть бути виразно визначеними, тож неможливо утворити між ними бар'єри чи замкнуті простори. Та все ж таки не можна втрачати прагнення до звіщення і заснування нових Церков серед народів і груп людей, в яких їх ще немає, оскільки це перше завдання Церкви, яка була послана до всіх народів, аж до краю землі. Без місії до народів сам місійний вимір Церкви був би позбавлений свого основного значення і свого взірцевого виконання. Потрібно також відзначити реальну й зростаючу взаємозалежність між різними формами спасенної діяльності Церкви, кожна з яких має вплив на інші, стимулює їх та допомагає. Місійний динамізм створює обмін між Церквами і веде

⁵³ Пор.: *До народів*, 6.23.27.

⁵⁴ Пор.: *Evangelii nuntiandi* 18-20: l.c., 17-19.

⁵⁵ *Покликання і місія мирян*; 35: l.c., 457.

до внутрішнього світу, викликаючи позитивний вплив під кожним оглядом. Наприклад, християнські Церкви, що мають давнє коріння, змагаючись з драматичним завданням нової євангелізації, щораз краще розуміють, що не можуть бути місійними щодо нехристиян інших країн і континентів, якщо не будуть на правду турбуватися про нехристиян у власному домі: місійність внутрішня (*ad intra*) є вірогідним знаком і стимулом для місійності зовнішньої (*ad extra*), і навпаки.

До усіх народів, незважаючи на труднощі

35. Місія до людей має перед собою величезне завдання, яке ніколи цілковито не вичерпається. Навпаки, як з огляду на кількість, на демографічний приріст, так і з суспільно-культурної точки зору, з огляду на появу нових відносин, контактів, ситуацій, які змінюються, виглядає, що її горизонти будуть розширюватися. Завдання звіщення Ісуса Христа усім народам постає як величезне й непропорційне до людських сил Церкви. Труднощі здаються непереможними й могли б призвести до знеохочення, якби йшлося тільки про людське діло. До деяких країн місіонерам вхід заборонений, в інших заборонена не тільки євангелізація, а й навернення, і навіть християнський культ. Подекуди існують проблеми культурного походження. Передавання євангельського послання виглядає малозначущим або незрозумілим, а навернення трактується як покидання власного народу і власної культури.

36. Не бракує також і внутрішніх труднощів серед Божого народу, більше того, вони є дуже болісними. Вже мій попередник Павло VI ставив на першому місці «нестачу запалу, впливаючого з середини; який насамперед виявляється через втому, розчарування, пристосування, байдужість, відсутність радості і надії»⁵⁶. Ве-

⁵⁶ *Evangelii nuntiandi*, 80: l.c., 73.

личезними перешкодами для місійності Церкви є також минулі і сучасні поділи між християнами⁵⁷, дехристиянізація колишніх християнських країн, спад кількості покликань до апостольства, антисвідчення, дані вірними та християнськими спільнотами, які у своєму житті не ідуть за прикладом Христа. Однак однією з найважливіших причин слабкої участі у справах місії є позиція байдужості, на жаль, широко поширена також і серед християн, часто вкорінена у помилкових богословських поглядах і охарактеризована релігійним релятивізмом, який веде до переконання, що «одна релігія має таку ж саму вартість, як і інша». Ми можемо додати, як говорив той самий Папа, що існує також і «алібі, яке можуть відхилити від евангелізації. Найпідступнішими, без сумніву, є всі ті, за допомогою яких намагаються знайти підтримку у тій чи тій доктрині, поданій Собором»⁵⁸. У зв'язку з цим я гаряче заохочую богословів та всіх фахівців християнського книговидання, щораз більше служити місіям і таким чином знаходити глибоку суть своєї важливої праці на правильному шляху, як визначає *sentire cum Ecclesia*. Внутрішні й зовнішні труднощі не повинні схилити нас до песимізму чи бездіяльності. Те, що важливо, як тут, так і в кожній іншій ділянці християнського життя, це довір'я, яке впливає з віри, а значить з упевненості, що не ми є головними героями місії, а Ісус Христос і Його Дух. Ми є тільки співпрацівниками і коли робимо все те, що є в наших силах, ми повинні говорити: «Ми слуги непотрібні, виконали те, що повинні були зробити» (Лк 17, 10).

Сфери місії до народів

37. Місія до народів силою вселенського мандату Христа не має меж. Можна, однак, виділити деякі

⁵⁷ Пор.: *До народів*, 6.

⁵⁸ *Evangelii nuntiandi*, 80: l.c., 73.

сфери, в яких вона здійснюється, щоб бачити реальну картину ситуації.

а) Територіальні сфери

Місійна діяльність була нормально встановлена відносно визначених територій. Другий Ватиканський Собор визнав цей територіальний вимір до народів⁵⁹, також і сьогодні важливий для визначення відповідальності, компетенції і географічних меж діяльності. Це правда, що універсальній місії повинна відповідати універсальна перспектива. Церква не може погодитися на те, щоб географічні межі і політичні перешкоди ускладнювали її місійну присутність. Однак також є правдою і те, що місійна діяльність до народів, відрізняючись від душпастирської турботи про вірних і від нової євангелізації непрактикуючих, ведеться щодо тісно визначених територій і груп людей. Збільшення молодих Церков останнього часу не повинно вводити в оману. На землях, доручених тим Церквам, особливо в Азії, а часом навіть і в Африці, Латинській Америці та Океанії існують безмежні простори, на яких не велася євангелізація. Цілі народи і багато націй ще не були охоплені звіщенням Євангелія і не мають місцевої Церкви⁶⁰. Також і в традиційно християнських країнах є регіони, які перебувають під особливим режимом місії до народів з неєвангелізованими групами та зонами. Тому також і в цих країнах обов'язковою є не тільки нова євангелізація, а в деяких випадках і перша євангелізація⁶¹. Однак ситуації не є однорідними. Навіть визнаючи те, що ствердження, які стосуються місійної відповідальності Церкви, не є вірогідними, якщо не підтверджені зусиллям нової євангелізації у країнах християнської давнини, не видається правильним порівнювати нарів-

⁵⁹ Пор.: *До народів*, 6.

⁶⁰ Пор. Там само, 20.

⁶¹ Пор.: *Промова до учасників симпозиуму Ради єпископських конференцій у Європі*. — 11 жовтня 1985: AAS 78 (1986). — С. 178-179.

ні ситуацію народу, який ніколи не пізнав Ісуса Христа, з ситуацією такого, який Його пізнав, прийняв, а потім відкинув, живучи в культурі, яка поглинула значну частину євангельських основ і цінностей. Це дві ситуації, які глибоко відрізняються між собою щодо віри. Тому географічний критерій, хоча й не дуже точний і завжди тимчасовий, все ще служить для визначення обривів, до яких повинна прямувати місійна діяльність. Є країни, географічні і культурні широти, в яких помітна відсутність християнських рідних спільнот. Подекуди вони настільки малі, що нема там знаку християнського духу, або ж не вистачає тим спільнотам динамізму, необхідного для євангелізації власних суспільств, або ж вони належать до народних меншинств, що не належать до домінуючої народної культури. Особливо на азіатському континенті, до якого повинна бути спрямована головна течія місії серед народів, християни є меншістю, хоч часом там помітний значний процес навернень і взірцеві приклади християнської присутності.

б) Нові світи і суспільні явища

Швидкі і глибокі зміни, які характеризують сучасний світ, особливо Південь, мають сильний вплив на образ місії. Там, де раніше були стабільні людські та суспільні відносини, сьогодні все в русі. Достатньо, наприклад, подумати про урбанізацію та безмежний ріст міст, особливо там, де є сильний демографічний тиск. Вже тепер у багатьох країнах більшість населення живе у мегалополісах, де проблеми людини часто і складніші з огляду на анонімність, в якій почуваються безпомічно людські маси. Тепер місійна діяльність насамперед ведеться у відокремлених регіонах, далеких від осередків цивілізації, недоступних через комунікаційні, мовні, кліматичні труднощі. Сьогодні образ місії до народів, можливо, підлягає зміні. Привілейованими місцями повинні бути великі міста, де постають нові звичаї і форми життя, нові форми культури і взаємовідносин, які впливають

на населення. Правда, що «підкування про останніх» повинно мати на увазі групи людей, найбільш ізольовані і відкинуті на узбіччя, але правдою є також те, що не можна євангелізувати окремих людей і малі групи, занедаючи осередки, в яких, можна сказати, народжується нове людство і нові моделі розвитку. Майбутнє молодих народів формується в містах. Говорячи про майбутнє, не можна забувати про молодь, яка в багатьох країнах становить більшість населення. Що робити, щоб Христове звернення долинуло до молодих нехристиян, які є майбуттям цілих континентів? Очевидним є те, що звичайних душпастирських засобів більше не вистачає. Потрібні товариства та установи, групи й особливі осередки, культурні та суспільні ініціативи для молоді. Ось поле, на якому сучасні церковні рухи мають широкий простір для діяльності. До великих змін сучасного світу належать міграції. Нехристияни у великих кількостях прибувають до країн християнської давнини, створюючи нові нагоди для контактів і культурного обміну, підштовхуючи Церкву до їхнього прийняття, до діалогу, допомоги, до братерства. Серед переїжджаючих людей біженці займають особливе місце й заслуговують на найвищу увагу. У світі їх — багато мільйонів і кількість їхня постійно зростає. Вони вийшли з умов політичного тиску і нелюдських злиднів, голоду й спраги в катастрофічних вимірах. Церква повинна їх внести в коло своєї апостольської турботи. Нарешті можна згадати злидні, які часто неможливо знести, що виникають в багатьох країнах і часто стають джерелом масових міграційних явищ. Для спільноти віруючих ці нелюдські ситуації є викликом. Проповідкування Христа і Божого Царства повинно стати знаряддям людського визволення для цих народів.

в) Культурні простори або сучасні аеропаги

Павло, який уже проповідував у різних місцях, прибувши до Атен, вдається до Аеропагу, де проповідує Євангеліє, вживаючи відповідну і зрозумілу цьому середовищу мову (Ді 17, 22). Аеропаг у той час був осе-

редком культури освічених атенян, тож сьогодні його можна визнати символом нових місць, де потрібно проповідувати Євангеліє. Першим сучасним аеропагом є світ засобів інформації, який об'єднує людство й робить з нього немов одне «всесвітнє село». Засоби масової інформації досягли такого значення, що для багатьох людей стали головним інформаційним і формаційним знаряддям, провідником і натхненням в індивідуальній, сімейній та суспільній поведінці. Насамперед нові покоління виростають у світі, обумовленому мас-медіа. Той аеропаг став, може, дещо занедбаним. Взагалі привілейованими бувають інші знаряддя Євангельського звіщення і формування, тимчасом як засоби суспільної комунікації залишаються для ініціативи одиниць чи малих груп, а до душпастирської програми вони входять другорядно. Діяльність у сфері засобів суспільної комунікації, однак, не має на меті помножити звіщення. Йдеться про глибший зміст, бо сама євангелізація сучасної культури здебільшого залежить від їхнього впливу. Тому недостатньо використовувати їх для поширення християнського звіщення та навчання Церкви, а потрібно залучити саме звіщення в ту «нову культуру», створену сучасними засобами інформації. Це складна проблема, оскільки подібна культура зароджується більш, ніж зі змісту, з самого факту, що існують нові способи передачі з новими мовами, нові технічні засоби й нові психологічні позиції. Мій попередник Павло VI говорив, що «розрив між Євангелієм та культурою, без сумніву, є драмою нашої епохи»⁶², і сфера засобів сучасної комунікації повністю підтверджує цю думку. Є багато інших аеропагів сучасного світу, до яких повинна звертатися місійна діяльність Церкви. Наприклад, боротьба за мир, розвиток і визволення народів, захист прав людини і націй, насамперед меншинств, оборона жінок і дітей, охорона створеного світу — все це ті сфери людської діяльності, які потрібно трактувати у світлі Євангелія. Крім того, потрібно пригадати дуже

⁶² *Evangelii nuntiandi*, 20: l.c., 19.

широкий аеропаг культури, дослідницьких праць, міжнародних відносин, які полегшують діалог і сприяють появі нових життєвих планів. Потрібно уважно слідкувати і відповідати сучасним вимогам. Люди усвідомлюють собі, що є немов гребцями на морі життя та покликані до щораз більшої єдності і солідарності. Над вирішенням життєвих труднощів потрібно замислитись, дискутувати, експериментувати з участю всіх. Ось чому міжнародні організації і конгреси виявляються все важливішими у різних сферах людського життя — від культури до політики, від економіки до наукових досліджень. Християни, життя і праця яких проходить у цьому міжнародному вимірі, повинні завжди пам'ятати про обов'язок свідчення Євангелія.

38. Наш час є драматичним й водночас привабливим. Якщо, з одного боку, видається, що люди турбуються про матеріальний добробут і щораз більше занурюються в споживчому матеріалізмі, то, з іншого, виявляється повний неспокою пошук суті існування, потреба внутрішнього життя, прагнення навчитися концентрації і молитви. Не тільки в культурах, пройнятих релігійністю, а й у секуляризованих суспільствах люди шукають духовного виміру життя як ліку від негуманності. Це явище, зване «наверненням до релігії», не позбавлене багатозначності, але містить у собі також і певний заклик. Церква має безмежний духовний спадок для пожертви людству в Христі, Який говорить про Себе, що Він «путь, істина і життя» (Йо 14, 6). Він є християнською дорогою, яка веде до зустрічі з Богом, до молитви, піднесення, до відкриття суті життя. Цей аеропаг також повинен бути євангелізований.

Вірність Христові і діяльність на користь свободи людини

39. Усі форми місійної діяльності відзначаються тим, що служать для розвитку свободи людини, пропо-

відуючи їй Ісуса Христа. Церква повинна бути вірною Христові, тілом Якого вона є і місію Якого продовжує розвивати. Потрібно, щоб вона «йшла тією самою дорогою, якою крокував Христос, тобто дорогою убогства, покірності, служіння і жертви Самого Себе аж до смерті, з якої через Своє воскресіння Христос вийшов переможцем»⁶³. Тому Церква повинна всіма силами намагатися ширити свою місію у світі і дійти з нею до всіх народів, маючи на це право, дане їй Богом, для реалізації Його наміру. Релігійна свобода, часто все ще обмежувана чи змушувана, є основою і гарантією усіх свобод, які гарантують спільне добро людей і народів. Потрібно прагнути до того, щоб справжня релігійна свобода була визнана за всіма і всюди. Церква працює над цим у різних країнах, особливо в тих, де католики є більшістю і де більшим є обсяг її впливу. Не йдеться, однак, про проблему релігії більшості чи меншості, а про невідзивне право усіх і кожної людської істоти зокрема. Водночас Церква звертається до людини з повною повагою до її свободи⁶⁴. Місія не обмежує свободи, а діє на її користь. Церква пропонує і нічого не нав'язує, поважає людей і культури, шанує святиню совісті. Тим, які опираються місійній діяльності Церкви під найрізноманітнішими приводами, вона закликає: «Відкрийте двері Христові!» Я звертаюся також до всіх помісних Церков, молодих і старих. Світ щораз більше об'єднується, євангельський дух повинен перемагати культурні і національні бар'єри, уникаючи всякої замкнутості у самих собі. Венедикт XV застерігав місіонерів свого часу від того, «щоб, забувши про власну гідність, вони не думали про свою земну батьківщину більше, ніж про небесну»⁶⁵. Та ж сама порада є важливою і сьогодні. Доля помісних Церков — відкрити двері місіонерам, бо «кожна помісна Церква,

⁶³ *До народів*, 6; пор.: *Світло народів*, 8.

⁶⁴ Пор.: *Dignitatis humanae*, 34; *Evangelii nuntiandi*, 79-80: l.c., 71-75; *Відкупитель людини*, 12: l.c., 278-281.

⁶⁵ *Maximum illud*: l.c., 446.

яка добровільно відлучиться від всесвітньої Церкви, втратить свій зв'язок з Божим наміром і стане біднішою у своєму церковному характері»⁶⁶.

Звернути увагу християн на Південь і Схід

40. Місійна діяльність ще й сьогодні є найбільшим викликом для Церкви. Наприкінці другого тисячоліття Спасіння щораз очевиднішим стає те, що народи, які отримали звіщення про Христа, становлять більшість людства. Баланс місійної діяльності новітніх часів є, безсумнівно, позитивним. Церква була заснована на всіх континентах, і більшість вірних і помісних Церков сьогодні є не в старій Європі, а на континентах, які місіонери відкрили для віри. Очевидним, однак, є той факт, що «край землі», на який потрібно занести Євангеліє, віддаляється щораз більше, і вислів Тертуліана, що Євангеліє було звіщене на всій землі усім людям⁶⁷, є дуже далеким від конкретної реальності, бо місія до народів лише починається. Нові народи появляються на світовій сцені, які також мають право отримати спасенне звіщення. Демографічний приріст на Півдні і на Сході, в нехристиянських країнах, приводить до того, що постійно зростає кількість людей, які не знають про Христове відкуплення. Отже, потрібно звернути місіонерську увагу на ті географічні зони і культурні середовища, які залишилися поза впливом Євангелія. Усі віруючі в Христа повинні відчувати, як невід'ємну частину своєї віри, апостольську турботу і передачу іншим радість і світло віри. Ця турбота повинна стати немов голодом і спрагою, щоб дати змогу пізнати Бога усім людям на безмежних просторах нехристиянського світу.

⁶⁶ *Evangelii nuntiandi*, 62: l.c., 52.

⁶⁷ Пор.: *De praescriptione haereticorum*, XX: CCL 1, 201 s.

V. МІСІЙНІ ШЛЯХИ

41. «Місійна діяльність єдино і винятково полягає у вияві, чи Богоявленні, і здійсненні Божого плану у світі та в історії, в якій Бог саме через місію реалізує історію спасіння»⁶⁸. Якими дорогами іде Церква для досягнення цієї мети? Місії є цілісною, але складною реальністю, і звершуються різними способами, деякі з них мають величезне значення для сучасного розвитку Церкви та світу.

Першою формою євангелізації є свідчення

42. Сучасна людина більше вірить свідкам, ніж учителям⁶⁹; досвіду, ніж доктрині; життю і фактам, ніж теоріям. Свідчення християнського життя є першою й незамінною формою місії. Христос, місію Якого ми продовжуємо в часі, є «Свідком» у повному значення цього слова (Одкр 1, 5; 3, 14) і взірцем християнського свідчення. Святий Дух супроводжує шлях Церкви і залучає Його у свідчення, яке Він сам дає Христові (Йо 15, 26). Першою формою свідчення є саме життя місіонера, християнської сім'ї і церковної спільноти, які виявляють новий спосіб поведінки. Місіонер, який, незважаючи на всі людські обмеження і недоліки, живе у простоті на зразок Христа, є знаком Бога й трансцен-

⁶⁸ *До народів*, 9; пор.: гл. II, 10-18.

⁶⁹ *Evangelii nuntiandi*, 41: l.c., 31 s.

дентних реалій. Але всі люди в Церкві, намагаючись наслідувати Божого Учителя, можуть і повинні давати таке свідчення⁷⁰, яке в багатьох випадках є єдиним можливим способом бути місіонером. Євангельське свідчення, на яке світ є вразливий, це посвята людям і любов, що дарується бідним і малим, тим, які страждають. Безкорисливість цієї позиції і тих діянь, що перебуває у великому контрасті з егоїзмом, присутнім у кожній людині, породжує конкретні запитання, які направляють до Бога і до Євангелія. Турбота про мир, про справедливість, права людини, людський розвиток також є тим свідченням, яке дається Євангелії, оскільки є ознакою уваги до людей і є призначена для цілісного розвитку людини⁷¹.

43. Християнин і християнські спільноти живуть глибоко вкоріненими у життя окремих народів і є знаком Євангелія також у вірності своїй батьківщині, своєму народові, народній культурі, завжди, однак, перебуваючи у свободі, яку приніс нам Христос. Християнство є відкритим для вселенського братерства, бо всі люди є дітьми одного Отця і братами у Христі. Церква покликає свідчити Христа, займаючи відважну й пророчу позицію щодо корупції політичного чи економічного світу, не шукаючи для себе слави й матеріальних благ, використовуючи власні блага на службу найбіднішим, наслідуючи простоту життя Христа. Церква і місіонери повинні також свідчити покірність, насамперед щодо самих себе, що виявляється в іспиті совісті на особистому рівні та рівні спільноти, виправляючи таким чином у власній поведінці все те, що є антиєвангельським і що деформує обличчя Христа.

⁷⁰ Пор.: *Світло народів*, 28.35.38; *Радість і надія*, 43; *До народів*, 11-12.

⁷¹ Пор.: ПАВЛО VI, Енцикліка *Populorum progressio* (26 березня 1967), 21.42: AAS 59 (1967), 267s., 278.

Перше звіщення Христа Спасителя

44. Звіщення є першим завданням місії. Церква не може ухилитися від виразного наказу Христа, не може позбавляти Доброї Новини людей, яких любить і яких спасає Христос. «Євангелізація завжди буде містити в собі як основу, центр та вершину всього свого розвитку також і це виразне ствердження — в Ісусі Христі кожній людині жертвується спасіння як дар ласки і милосердя»⁷². Усі форми місійної діяльності схиляються до цього звіщення, яке виявляє і впроваджує в таїнство, сховане протягом століть і виявлене в Христі (Еф 3, 3; Кл 1, 25), який стоїть в центрі місії і життя Церкви як основа всієї євангелізації. У складній реальності місії перше звіщення сповняє центральну й незамінну роль, бо впроваджує «в таємницю любові Бога, який закликає до особистого зв'язку з Собою у Христі»⁷³ і відкриває дорогу до навернення. Віра породжується зі звіщення, а кожна церковна спільнота бере початок і життя з особистої відповіді кожного вірного на це звіщення⁷⁴. Як уся суть спасіння концентрується на Христі, так уся місійна діяльність спрямована на проголошення Його таїнства. Предметом звіщення є Христос, який був розіп'ятий, помер і воскрес. У Ньому звершується повне і справжнє визволення від зла, від гріха і від смерті; у Ньому Бог дає «нове життя», Боже й вічне. Це і є саме та Божа Новина, яка змінює людину й історію людства, і яку усі народи мають право пізнати. Ця наука повинна звіщатися у контексті життя людини і народів, які її отримують. Крім того, вона мусить також звіщатися у дусі любові і поваги до слухачів, за допомогою конкретної мови, пристосованої до обставин. У ній діє Святий Дух, запроваджуючи зв'язок між

⁷² *Evangelii nuntiandi*, 27: l.c., 23.

⁷³ *До народів*, 13.

⁷⁴ Пор.: *Evangelii nuntiandi*, 15: l.c., 13-15; *До народів*, 13-14.

місіонером і слухачами, можливою тоді, якщо обидві сторони вступають в зв'язок, через Христа, з Отцем⁷⁵.

45. Звіщення ведеться в єдності з усією церковною спільнотою. Місіонер присутній і діє силою отриманого посланництва, і навіть якщо сам, він невидимими, але глибокими вузами з'єднаний з євангельською діяльністю усієї Церкви⁷⁶. Слухачі, рано чи пізно, побачать за ним спільноту, яка вислала його і підтримує. Звіщення, оживлене вірою, будить в місіонерові ентузіазм та запал. Діяння Апостолів, як було сказано вище, визначають таку позицію словом *parresia*, що означає звіщення з відкритістю та відвагою. Цей термін є також і в святого Павла: «Бог наш дав нам сміливість проповідувати вам Божу Євангелію з великою запопадливістю» (1 Сл 2, 2). «Моліться... і за мене, щоб Бог, коли уста мої відкрию, дав мені сміливо звістувати тайну Євангелії, якої я посол у кайданах, щоб я говорив сміливо про неї, як мені належить» (Еф 6, 18). Звіщаючи, діянням Святого Духа, Христа нехристиянам, місіонер переконаний, що в поодиноких людях та народах існує сподівання, навіть якщо й несвідоме, пізнати правду про Бога, про людину, про дорогу до визволення від гріха і від смерті. Ентузіазм звіщення Христа впливає з переконання на це сподівання, тому місіонер не знеохочується, а дає свідчення також і тоді, коли виявляє свою віру у ворожому чи байдужому середовищі. Він знає, що через нього промовляє Дух Отця (Мт 10, 17; Лк 12, 11), і може повторювати з Апостолами: «І ми свідки цих подій, і Дух Святий» (Ді 5, 32). Він знає, що не звіщає правду людську, а «Боже Слово», яке має свою внутрішню і таїнственну силу (Рм 1, 16). Найвищим доказом є складення дару життя аж до прийняття смерті, щоб дати свідчення віри в Ісуса Христа. Як

⁷⁵ Пор.: *Господа животворящего*, 42. 64:1..., 857-859, 892-894.

⁷⁶ Пор.: *Evangelii nuntiandi*, 60: l.c., 50s.

завжди, в історії християнства є багато мучеників (тобто свідків), і вони є необхідними для справи євангелізації. Також і сьогодні є багато єпископів, священників, ченців, черниць та мирян, часто невідомих героїв, які віддають своє життя, щоб скласти свідоцтво віри. Вони є проповідниками і свідками Христа у повному значенні цього слова.

Навернення і Хрищення

46. Звіщення Божого Слова має на меті християнське навернення, що означає повне і щире приєднання до Христа та до Його Євангелія через віру. Навернення є Божим даром, ділом Трійці. Це Дух відкриває двері серцець, щоб люди могли повірити у Господа і «визнати Його» (1 Кр 12, 3). Про тих, які приступають до Нього через віру, Ісус каже: «Ніхто не спроможен прийти до Мене, коли Отець, Який послав Мене, не приведе його» (Йо 6, 44). Навернення від початку виявляється у цілковитій і корінній вірі, яка не ставить меж, ані перешкод Божому дарові. Одночасно воно вирішує про динамічний і постійний процес, який триває протягом усього життя, вимагаючи безперервного переходу від «життя за тілом» до «життя за Духом» (Рм 8, 3). Навернення означає прийняття, особистим рішенням, спасенного панування Христа і вхід до грона Його учнів. До цього навернення Церква закликає усіх людей за прикладом Йоана Христителя, який готував дорогу Христові, звіщаючи «хрищення покаяння на прощення гріхів» (Мр 1, 4), і за прикладом самого Христа, Який, «коли видано Йоана..., прийшов у Галилею і проповідував там Божу Євангелію, кажучи: “Сповнився час, і Царство Боже близько; покайтеся і вірте в Євангелію”» (Мр 1, 14). Сьогодні заклик до навернення, спрямований місіонерами до нехристиян, піддається дискусії або замовчується. У цьому видно дію «прозелі-

тизму». Вважається, що досить допомагати людям бути більш людьми і більш вірними власній релігії, що вистачальним є будувати людські спільноти, здатні діяти на користь справедливості, свободи, миру, солідарності. Проте забувається, що кожна людина, щоб повністю реалізувати своє покликання, має право почути Добру Новину Бога, Який об'являється і дає Себе знати у Христі. Велич цієї події лунає у словах Ісуса до самарянки: «Була б ти відала про дар Божий» і в несвідомому, але гарячому бажанні тієї жінки: «То дай мені, пане, тієї води, щоб не мала я більше вже спраги» (Йо 4, 10).

47. Апостоли, діючи під впливом Святого Духа, закликали усіх людей до зміни життя, до навернення і до прийняття Хрищення. Відразу ж після П'ятдесятниці Петро промовляє до мас переконливими словами і «почувши це, вони розжалобилися серцем і сказали до Петра й до інших Апостолів: “Що нам робити, мужі і брати?” Петро ж до них: “Покайтесь”, — каже, “і нехай кожний з вас охреститься в ім'я Ісуса Христа на відпущення гріхів ваших, і ви приймете дар Святого Духа”» (Ді 2, 37). І охрестилося в той день близько трьох тисяч осіб. Той же самий Петро, після оздоровлення кривого, промовляє до людей, повторюючи: «Тож покайтесь і наверніться, щоб ваші гріхи були стерті» (Ді 3, 19). Навернення до Христа пов'язане з Хрищенням, і не тільки тому, що такою є практика Церкви, а за бажанням Христа, Який послав учнів, щоб вони навчали всі народи і хрестили їх (Мт 28, 19), а також з впливаючої з самої суті речей потреби отримання повноти нового життя у Ньому: «Істинно, істинно кажу тобі: Коли хтось не вродиться з води та Духа, не спроможен увійти у Царство Боже» (Йо 3, 5). Хрищення відроджує нас до життя Божих дітей; єднає нас з Ісусом Христом; помазує у Святому Дусі. Воно не є простою печаттю навернення, немов зовнішнім знаком, який його розкриває і підтверджує, а тайною, яка зазначає та втілює нове на-

родження з Духа; встановлює реальний і нерозривний зв'язок з Пресвятою Трійцею; робить членами Христового тіла, яким є Церква. Все це потрібно пригадати, бо немало є таких, які саме там, де здійснюється місія до народів, прагнуть відділити навернення до Христа від Хрищення, вважаючи його необов'язковим. Це правда, що в деяких середовищах існують соціологічні аспекти, що стосуються Хрищення, які затемнюють його власну роль у вірі. Причиною цього є численні історичні та культурні фактори, які потрібно усунути там, де вони ще існують, щоб тайна духовного відродження виявилася у повній своїй цінності. Цьому завданню повинні присвятити себе місцеві церковні спільноти. Правдою є також і те, що немало людей стверджує, що вони внутрішньо зв'язані з Христом та Його зверненням, але не хочуть, щоб цей зв'язок був втілений у таїнстві, бо, внаслідок власних застережень та провин християн, вони не в стані зрозуміти справжньої природи Церкви, тайни віри й любові⁷⁷. Я прагну заохотити цих людей повністю відкритися для Христа, одночасно пригадуючи тим, які захоплюються Христом, що це Він Сам забажав, щоб Церква була тим «місцем», де Його можна по-справжньому зустріти. Я також закликаю вірних та християнські спільноти, щоб вони своїм новим життям приносили справжнє свідчення Христові. Безсумнівно, кожен навернений є даром для Церкви, яка щодо нього має серйозні зобов'язання не тільки тому, що повинна приготувати його до Хрищення через катехуменат, а потім через навчання релігії, а ще й тому, що, особливо коли він дорослий, він приносить до спільноти нову енергію, ентузіазм віри, прагнення знайти у Церкві життя Євангелія. Він зазнав би розчарування, якби, увійшовши до церковної спільноти, знайшов там життя, позбавлене запалу і знаків відновлення. Ми не можемо звіщати навернення, якщо самі не навертаємося щоденно.

⁷⁷ Пор.: *Світло народів*, 6-9.

Формування місцевих Церков

48. Навернення і Хрищення впроваджують у Церкву там, де вона вже існує або вимагають заснування нових спільнот, що визнають Ісуса як Спасителя і Господа. Це входить до наміру Бога, Якому сподобалося «закликати людей до участі у Своєму власному житті не так поодиноці, як об'єднати їх в один народ, у якому Його розкидані діти зібралися би в одне»⁷⁸. Метою місії серед народів є заснування християнських спільнот, розвиток Церков аж до цілковитої зрілості. Це є головним, суттєвим завданням місійної діяльності, але її не можна визнати виконаною повністю, аж поки вона не приведе до будівництва партикулярної Церкви, здатної до нормальної діяльності в місцевому середовищі. Про те широко говорить Декрет *До народів*⁷⁹, а після Собору розвинувся богословський напрямок, який підкреслив, що все таїнство Церкви перебуває у кожній партикулярній Церкві, тільки щоб вона не була відокремленою, а залишалася у єдності з Вселенською Церквою і була місійною. Тут ідеться про величезну та довготривалу працю, і важко вказати конкретні етапи, коли відступає діяльність місійна та переходить до душпастирської діяльності. Однак деякі пункти повинні бути висвітлені.

49. Насамперед потрібно дбати про заснування у кожному місці християнських спільнот, які були б «знаком Божої присутності у світі»⁸⁰ і зростали аж до самого рівня Церкви. Крім великої кількості епархій, є ще безмежні території, де немає місцевих Церков або їх є недостатньо щодо широти територій чи густоти населення. Ось де простір для величезної праці заснування і розвитку Церков. Період церковної історії, званий *plantatio ecclesiae*, не закінчився, що більше, у багатьох людських

⁷⁸ *До народів*, 2; пор.: *Світло народів*, 9.

⁷⁹ Пор.: *До народів*, гл. III, 19-22.

⁸⁰ *До народів*, 15.

згромадженнях він повинен всього лиш розпочатися. Відповідальність за це завдання лежить на Вселенській Церкві та на партикулярних Церквах, на всьому Божому народові, на різних місійних силах. Кожна Церква, та кож і та, яка складається з новонавернених, є місійною за своєю природою, є євангелізованою і євангелізуючою. А віру потрібно представляти як Божий дар, яким повинні жити спільноти (сім'ї, парафії, товариства) і випромінювати назовні як свідченням життя, так і словом. Євангельська діяльність християнської спільноти насамперед на своїй території, а згодом на інших, як участь у вселенській місії, є найкращою ознакою зрілості віри. Потреба радикального навернення, щоб стати місіонером, стосується як окремих людей так і спільнот. Господь завжди закликає нас до виходу з самих себе, до розділу благ, які ми маємо, починаючи від найдорожчого добра, яким є віра. У світлі цього місійного наказу повинні оцінюватися вартість установ, рухів, парафій та апостольських дій Церкви. Тільки стаючи місійною, християнська спільнота зможе перемогти розділи і внутрішні напруження та знайти свою єдність і життєдайність віри. Місійні сили, які походять з інших Церков та країн, повинні діяти разом з місцевими на користь розвитку християнської спільноти. Особливо ж їм належить, завжди згідно з вказівками єпископів і в співпраці з відповідальними особами на конкретній території, підтримувати ширення віри і розширення Церкви в нехристиянських групах та середовищах, оживляти місійний дух місцевих Церков, щоб душпастирське піклування завжди супроводжувала турбота про місію до народів. Таким чином кожна Церква зробиць по-справжньому своєю турботу Христа, Доброго Пастиря, Який присвячується Своїй кошарі, а одночасно турбується про «інших овець, що не з цієї кошари» (Йо 10,16).

50. Ця турбота буде причиною та стимулом для відновленого екуменічного руху. Вузи, що існують між

екуменічною діяльністю та діяльністю місійною, приводять до необхідності враховувати два взаємопов'язані фактори. З одного боку, потрібно визнати, що «розділ між християнами шкодить святій справі проповідування Євангелія всякому сотворінню і для багатьох закриває дорогу до віри»⁸¹. Той факт, що Добра Новина примирення звіщається християнами, поділеними між собою, послаблює силу її свідчення і тому нагальною стає діяльність за єдність християн, щоб місійна активність могла стати результативнішою. Одночасно ми не можемо забувати, що ці зусилля в напрямку єдності самі по собі є знаком єднання, яке Бог здійснює між нами. З іншого боку, правдою є те, що всі ті, які сподобилися Хрищенню у Христі, об'єдналися між собою, навіть якщо й недосконало. Саме на цю основу опираються вказівки Собору, щоб «католики по-братерськи співпрацювали з відлученими братами, згідно з нормами Декрету про екуменізм через спільне, наскільки це можливо, визнання народами віри в Бога і в Ісуса Христа та через співпрацю як в суспільній, так і в культурній та релігійній сфері, вилучивши, однак, усяку форму байдужості та змішення понять, як і нездорового змагання»⁸². Екуменічна діяльність і згідне свідчення, дане Христові християнами з різних Церков та церковних спільнот, уже принесли багаті плоди. Проте залишається щораз терміновішим питання, щоб вони співпрацювали, особливо тепер, коли християнські і подібні до християнських секти сіють замішання своєю діяльністю, давали своє спільне свідчення. Поширення таких сект є загрозою для Католицької Церкви та усіх церковних спільнот, з якими вона веде діалог. Всюди там, де це можливо і згідно з місцевими умовами, відповідь християн повинна мати екуменічний характер.

⁸¹ Там само, 6.

⁸² Там само, 15; пор.: Декрет про екуменізм *Відновлення єдності*, 3.

«Первинні церковні громади» — сила євангелізації

51. Швидко зростаючим явищем у молодих Церквах, яке неодноразово підтримується єпископами і Конференцією єпископів як першорядне душпастирське завдання, є первинні церковні громади (відомі також під іншими назвами), котрі добре складають іспит як осередки християнського виховання та місійного впливу. Йдеться про групи християн на сімейному рівні чи рівні вузького кола людей, які зустрічаються на молитву, читання Святого Письма, катехизу, щоб поділитися людськими й церковними проблемами в перспективі спільної діяльності. Вони є знаком життєдайності Церкви, знаряддям формування і євангелізації, важливим пунктом виходу до нового суспільства, збудованого на основі «цивілізації любові». Ці спільноти поділяють на менші групи парафію і оживляють її, завжди залишаючись з нею в єдності. Вони вкорінюються в міські і сільські середовища простих людей, стають зачином християнського життя, присвячують увагу тим, хто займає останнє місце, працюють для зміни суспільства. У них кожний християнин переживає досвід спільноти, завдяки чому він також відчувається активним учасником, щоб внести свою частку в спільні зусилля. Таким чином ці спільноти є знаряддям євангелізації і першої проповіді та джерелом нових форм служіння і, оживлені Христовою любов'ю, дають також вказівки, як пережити розділи, родові упередження та расизми. Кожна спільнота, щоб бути християнською, повинна мати свої основи і жити у Христі через слухання Божого Слова, молитву, сконцентровану на Євхаристії, єднання, виявлене у єдності серця і духа та поділ благами згідно з потребами своїх членів (Ді 2, 42). Кожна спільнота, пригадував Павло VI, повинна жити в єдності з партикулярною і Вселенською Церквою, у сопричасті з пастирями та Учительським Урядом, тур-

буючись про місійний вплив та уникаючи всякого замикання в ідеологічній маніпуляції⁸³. Синод єпископів ствердив: «Оскільки Церква є спільнотою, нові, так звані первинні громади, якщо вони справді живуть у єдності з Церквою, є живим виявом спільноти і знаряддям для будівництва її глибшої форми. З цього приводу вони є великою надією для життя Церкви»⁸⁴.

Втілювати Євангеліє в культури народів

52. Ведучи місійну діяльність серед народів, Церква зустрічає різні культури і вступає в процес окультурення. Це — потреба, яка визначає весь її шлях діяльності, але сьогодні є особливо живою і гарячою. Процес залучення Церкви до вивчення, знання культури народів вимагає довшого часу. Тут не йдеться лише про зовнішнє пристосування, бо окультурення «означає внутрішню зміну справжніх культурних цінностей через їх інтеграцію в християнстві та вкорінення християнства в різних культурах»⁸⁵. Тому це глибокий і цілісний процес, який стосується як християнського послання, так і роздумів та конкретної діяльності Церкви. Це також складний процес, оскільки за жодних обставин він не може порушити специфіку й інтегральність християнської віри. Через окультурення Церква втілює Євангеліє в різні культури і одночасно впроваджує народи з їхніми культурами до своєї власної спільноти⁸⁶; передає їм власні цінності, приймаючи все те, що є в них доброго, і відновлюючи їх з середини⁸⁷. Водночас через окультурення Церква стає

⁸³ Пор.: *Evangelii nuntiandi*, 58: l.c., 46-49.

⁸⁴ *Assemblea straordinaria del 1985, Relazione finale*, II, C. 6.

⁸⁵ Там само, II, D, 4.

⁸⁶ Пор.: Апостольське повчання *Catechesi tradendae* (16 жовтня 1979), 53: AAS 71(1979), 1320; Енцикліка *Апостоли слов'ян* (2 червня 1985), 21: AAS 77 (1985), 802s.

⁸⁷ Пор.: *Evangelii nuntiandi*, 20: l.c., 18 s.

зрозумілішою, і щораз відповідальнішою у своїх місіях. Сама Вселенська Церква через окультурення місцевих Церков збагачується певними формами вияву й цінностей в різних сферах християнського життя, як ось, скажімо, євангелізація, культ, богослов'я, справи милосердя. Церква пізнає і ще краще виявляє таїнство Христа, і водночас постійно відновлюючись. Ці теми, присутні у висловленнях Церкви, я постійно піднімав під час моїх душпастирських відвідин молодих Церков⁸⁸. Окультурення є повільним процесом, який супроводжує усе місійне життя і стосується усіх тих, хто різними способами виконує місію до народів, християнських спільнот, до міри того, як вони розвиваються, і пастирів, відповідальних за розпізнання й підтримку її реалізації⁸⁹.

53. Місіонери, які походять з інших Церков та країн, повинні влитися у суспільно-культурний світ тих, до кого вони були послані, перемагаючи обумовленість середовища свого походження. Вони повинні вивчити мову регіону, де працюють, пізнати найвиразніші вияви місцевої культури, відкриваючи її цінності в безпосередньому досвіді. Тільки з таким знанням вони з вірогідністю та результативністю можуть нести тим людям пізнання прихованого таїнства (Рм 16, 25; Еф 3, 5). Не йдеться, звичайно про відмову від власної культурної свідомості, а про те, щоб зрозуміти, визнати, підтримати і євангелізувати культуру середовища, в якому вони діють, і вступити з ним у справжній контакт, приймаючи той стиль життя, який є знаком євангельського свідчення й солідарності з місцевим населенням.

⁸⁸ Пор.: *Промова до єпископів Заїру, Кіншаса*. – 3 травня 1980, 4-6: AAS 72 (1980), 432-435; *Промова до єпископів Кенії, Найробі*. – 7 травня 1980, 6: AAS 72 (1980), 497; *Промова до єпископів Індії, Делі*. – 1 лютого 1986, 5: AAS 78 (1986), 748 s.; *Проповідь у Картахені*. – 6 липня 1986, 7-8: AAS 79 (1987), 105 s.; пор. також: *Апостоли слов'ян*, 21-22: l.c., 802-804.

⁸⁹ Пор.: *До народів*, 22.

Церковні спільноти, які перебувають у стані розвитку, натхненні Євангелієм, зможуть поступово розкрити власний християнський досвід оригінальними способами і формами, узгодженими з власними культурними традиціями, проте завжди перебуваючими у згоді з об'єктивними вимогами самої віри. Задля цього, особливо щодо найделікатніших сфер окультурення, партикулярні Церкви тієї самої території повинні діяти в єдності між собою⁹⁰ і з усією Церквою, бо тільки увага до Вселенської Церкви та до партикулярних Церков дасть їм можливість представити скарби віри у притаманному їм багатстві форм вияву⁹¹. Тому євангелізовані групи постачають елементи для «перекладу» євангельського послання⁹², маючи на увазі позитивний внесок протягом століть, завдяки контактові християнства з різними культурами, не забуваючи, однак, про небезпеку деформації, яка часом мала місце⁹³.

54. У зв'язку з цим залишаються фундаментальними деякі вказівки. Окультурення у своєму безпосередньому процесі повинно керуватися двома принципами: «узгодженням з Євангелієм та єдністю з Вселенською Церквою»⁹⁴. Єпископи, на сторожі «депозиту віри», будуть піклуватися про вірність і насамперед розпіз-

⁹⁰ Пор. Там само.

⁹¹ Пор.: *Evangelii nuntiandi*, 64: l.c., 55.

⁹² Партикулярні Церкви «мають обов'язок сприйняти за суттєве євангельське послання, перенести його, без найменшої зміни його основоположної правди, у зрозумілій для цих людей мові і отже проголошувати його у тій же мові... Термін «мова» повинен сприйматися тут не стільки у значенні семантичному та літературному, радше у тому, що можна назвати значенням культури чи антропологічним» / Там само, 63: l.c., 53.

⁹³ Пор.: *Промова під час загальної аудієнції*, 13 квітня 1988: *Insegnamenti*, XI/1 (1988), 77-88 l.

⁹⁴ Апостольське повчання *Сімейне співжиття* (22 листопада 1981), 10, у якому іде мова про інкультурацію «в середовищі подружжя і сім'ї»: AAS 74 (1982), 91.

нання⁹⁵, для якого потрібна глибока рівновага. Тут існує небезпека некритичного переходу від певної форми культурного відчуження до переоцінки культури, яка є витвором людини, а тому, означена гріхом. Тому вона повинна «покращуватися, зростати до вищого рівня й повного вдосконалення»⁹⁶. Цей процес потребує поступовості, щоб бути справжнім виявом християнського досвіду спільноти. «Потрібним є дозрівання християнської тайни в душі вашого народу, — говорив Павло VI в Кампалі, — щоб його рідний голос, чіткіший і сміливіший, гармонійно піднявся в хорі голосів Вселенської Церкви»⁹⁷. Нарешті, окультурення повинно охопити весь Божий народ, а не тільки невелике гроно експертів, бо відомо, що народ віддзеркалює справжню суть віри, яку ніколи не можна втрачати з очей. Необхідно керувати процесом окультурення і підштовхувати його, але не підганяти, щоб не викликати у християн негативної реакції. Він повинен бути виявом життя у спільноті, тобто дозрівати в лоні спільноти, а не бути лише плодом вчених досліджень. Охорона традиційних цінностей є наслідком зрілої віри.

Діалог з братами інших релігійних переконань

55. Міжрелігійний діалог належить до евангелізаційної місії Церкви. Розглядуваний як метод і засіб взаємного пізнання і збагачення, діалог не протиставляється місії до народів, а навпаки, пов'язаний з нею особливим способом і є її виявом. Адресатами цієї місії є людські групи що, не знають ще Христа та Його Єван-

⁹⁵ Пор.: *Evangelii nuntiandi*, 63-65: l.c., 53-56.

⁹⁶ *Світло народів*, 17.

⁹⁷ *Промова до учасників симпозиуму єпископів Африки*, Кампала. — 31 липня 1969, 2: AAS 61 (1969), 577.

гелія, величезна кількість яких належить до інших релігій. Бог кличе до Себе у Христі всі народи, прагнучи передати їм повноту Свого об'явлення і Своєї любові. Він робить все для того, щоб у різних формах бути присутнім не тільки для окремих людей, а й для цілих народів через їхні духовні багатства, головним і фундаментальним виявом яких є релігії, хоч вони і мають «порожнечі, недоліки й помилки»⁹⁸. Все це глибоко підкреслював Собор та післясоборні висловлення Учительського Уряду, завжди наголошуючи, що спасіння походить від Христа, а діалог не звільняє від евангелізації⁹⁹.

У світлі економії спасіння Церква не бачить суперечностей між звіщенням Христа і міжрелігійним діалогом, однак відчуває потребу звіщення у лоні місії до людей. Необхідно, щоб ці два елементи зберігали свій тісний зв'язок і, одночасно, свою відмінність, тому не можна їх змішувати, ані ними маніпулювати чи вважати їх за тотожні, немовби вони були взаємозамінними. Недавно я написав до єпископів Азії: «Хоча Церква охоче визнає все те, що є правдивим і святим у релігійних традиціях буддизму, індуїзму та ісламу як відблиск тієї правди, яка освітлює усіх людей, це не зменшує її обов'язку і рішення без вагань звіщати Ісуса Христа, Який є «дорога, правда і життя...». Той факт, що визнавці інших релігій можуть отримати Божу ласку і бути спасеними Христом незалежно від звичайних засобів, які Він встановив, зовсім не наголошує заклик

⁹⁸ Павло VI, *Промова під час відкриття II Сесії Другого Ватиканського Собору*. — 29 вересня 1963: AAS 55 (1963), 858; пор.: Декларація про ставлення Церкви до нехристиянських релігій *В наші часи*, 2; *Світло народів*, 16; *До народів*, 9; *Evangelii nuntiandi*, 53: l.c., 41 s.

⁹⁹ Пор.: Павло VI, Енцикліка *Ecclesiam suam* (6 серпня 1964): AAS 56 (1964), 609-659; *До народів*, II. 41; Секретаріат для нехристиян, *Ставлення Церкви до послідовників інших релігій — Роздуми і орієнтири для діалогу і місії* (4 вересня 1984): AAS 76 (1984), 816-828.

до віри і Хрищення, яких Бог прагне для усіх людей»¹⁰⁰. Бо Сам Христос, «виразно підкреслюючи необхідність віри і Хрищення..., одночасно підтвердив необхідність Церкви, до якої люди дістаються через Хрищення, як через ворота»¹⁰¹. Діалог повинен вестися і бути реалізованим, бо Церква є звичайною дорогою спасіння, і тільки вона володіє повнотою засобів спасіння¹⁰².

56. Діалог не породжується тактикою чи інтересом, а є діяльністю зі своїми підставами, вимогами, гідністю. Це впливає з глибокої поваги до всього того, що в кожній людині «зробив той Дух, який «віє туди, куди забажає»¹⁰³. Церква має на меті відкривати через неї «зерна Слова»¹⁰⁴, «промінь тієї Правди, яка освічує усіх людей»¹⁰⁵, зерна і проміння, які знаходяться в окремих людях та релігійних традиціях людства. Діалог опирається на надію і любов, і принесе плоди у Святому Дусі. Інші релігії є позитивним викликом для Церкви. Вони підштовхують її як до відкриття і розпізнання знаків присутності Христа та діяння Духа, так і до поглиблення власного усвідомлення і принесення свідчення інтегральності Об'явлення, сторожем якого вона є для добра всіх людей. Звідси впливає Дух, який повинен оживити цей діалог у контексті місії. Розмовець повинен бути послідовним щодо власних традицій і релігійних переконань та відкритим для розуміння їх в інших, без облуди чи замикання у собі, а з відчуттям правди, покірності, ввічливості, усвідомлюючи те, що діалог

¹⁰⁰ Лист до єпископів Азії з нагоди V Пленарної асамблеї Федерації їх Єпископських конференцій (23 червня 1990), 4 // L'Osservatore Romano. — 18 липня 1990.

¹⁰¹ Світло народів, 14; пор.: До народів, 7.

¹⁰² Пор.: Декрет про екуменізм Відновлення єдності, 3; До народів, 7.

¹⁰³ Пор.: Відкупитель людини, 12: l.c., 279.

¹⁰⁴ До народів, 11. 15.

¹⁰⁵ В наші часи, 2.

може збагатити кожного. Тут не може бути жодного відречення, ані іренізму, лиш взаємне свідчення для спільного поступу на шляху пошуків і релігійного досвіду, а одночасно для подолання упереджень, нетолерантності та непорозумінь. Діалог спрямований на те очищення і внутрішнє навернення, яке, якщо виконується у покірності Святому Духові, принесе духовні плоди.

57. Перед діалогом відкривається широке поле діяльності, бо воно може набирати різноманітних форм і способів вияву — від обміну між знавцями релігійних традицій чи їхніми офіційними представниками до співпраці з метою інтегрального розвитку і охорони релігійних цінностей; від взаємної передачі власного духовного досвіду до так званого «діалогу у щоденному житті», через який визнавці різних релігій взаємно приносять безперервне свідчення про людські й духовні цінності і допомагають один одному жити ними задля будівництва більш справедливого і братерського суспільства. Усі вірні й християнські спільноти покликані до діалогу, хоча й не в тій самій мірі чи формі. Необхідним є внесок мирян, які «особистим прикладом і власною діяльністю можуть додатково вплинути на покращення стосунків між визнавцями різних релігій»¹⁰⁶, а деякі з них зможуть також зробити свій внесок у сферу наукових досліджень¹⁰⁷. Усвідомлюючи собі, те що багато місіонерів та християнських спільнот знаходять, на важкому і часто незрозумілому шляху діалогу, єдиний спосіб принесення щирого свідцтва Христа і безкорисливого служіння людині, я хочу закликати їх до тривання з вірою і любов'ю там, де їхні зусилля зустрічаються з належним прийняттям і відповіддю. Діалог є однією з доріг Царства і, безсумнівно, принесе плоди, хоча час і миті Отець встановив Своєю владою (Ді 1, 7).

¹⁰⁶ *Покликання і місія мирян*, 35: 1.с., 458.

¹⁰⁷ *До народів*, 41.

Підтримувати розвиток, виховуючи совість

58. Місія до народів значною мірою розвивається сьогодні також у південних регіонах світу, де терміновою є потреба діяльності для цілісного розвитку і визволення від всякого натиску. Церква завжди породжувала в народах, яких евангелізувала, прагнення до розвитку. Сьогодні місіонери, більш ніж у минулому, визнаються ініціаторами розвитку з боку влади та міжнародних експертів, які часом здивовані тим, що значні результати досягаються за допомогою незначних засобів. У Енцикліці *Sollicitudo rei socialis* я ствердив, що «Церква не може запропонувати технічних вирішень проблем недорозвинутості», але робить свій перший внесок для розв'язання термінової проблеми розвитку, проповідуючи правду про Христа і про Його Церкву, про людину, застосовуючи це до конкретної ситуації»¹⁰⁸. Конференція латиноамериканських єпископів в Пуебло зазначила, що «найкращим служінням братові є евангелізація, яка закликає, його до реалізування себе як Божої дитини, звільняє від несправедливості і всебічно розвиває»¹⁰⁹. Місією Церкви не є безпосередня діяльність в економічній, технічній, політичній сфері чи надання матеріальної допомоги у розвиток суспільства, а головно вказування народам не як «більше мати», а як «більше бути», розбуджуючи совість з допомогою Євангелія. «Справжній людський розвиток повинен вкорінюватися у щораз глибшу евангелізацію»¹¹⁰. Церква і місіонери є ініціа-

¹⁰⁸ Енцикліка *Sollicitudo rei socialis* (30 грудня 1987), 41: AAS 80 (1988), 570 s.

¹⁰⁹ Документи III Генеральної конференції латино-американського єпископату в Пуебло (1979): 3760 (1145).

¹¹⁰ Промова до єпископів, священників, богопосвячених осіб у Джакарті, 10 жовтня 1989, 5 // *L'Osservatore Romano*. — 11 жовтня 1989.

торами розвитку також і через очолювані ними школи, лікарні, друкарні, університети, дослідницькі аграрні господарства. Однак на розвиток будь-якого народу впливають насамперед не гроші, не матеріальна допомога, не технічні структури, а формування совісті, дозрівання свідомості та звичаїв. Головною дієвою особою розвитку є людина, а не гроші чи техніка. Церква виховує совість, об'являючи народам того Бога, Якого вони шукають, але не знають; велич людини, створеної на образ Бога і Ним облюбленої; рівність усіх людей як Божих дітей; панування над природою, створеною і відданою на службу людині; обов'язок діяльності для розвитку людини та всіх людей.

59. У євангельському зверненні Церква дає силу, яка викликала поступ і надалі причиняється до нього саме тому, що веде до навернення серця й розуму, до визнання гідності кожної людини, робить здатними до солідарності, діяльності у служінні братам, залучає людину до Божого плану, яким є будівництво Царства миру і справедливості уже у цьому житті. Це біблійна перспектива «нового неба й нової землі» (Іс 65, 17; 2 Пт 3, 13; Одкр 21, 1), яка долучила до історії стимул і мету для розвитку людства. Розвиток людини походить від Бога, від прикладу, яким є Ісус Богочоловік, і Він повинен вести до Бога¹¹¹. Ось чому між євангельським звіщенням та розвитком людини є тісний зв'язок. Вне-сок Церкви та євангелізації у розвиток народів стосується не тільки південної частини світу, щоб долати там матеріальну бідність та недорозвиненість, але й Півночі, яка стикається з моральними і духовними злиднями, викликаними «надмірним розвитком»¹¹². Певний різновид безрелігійної сучасності, домінуючий у деяких

¹¹¹ Пор.: Павло VI. *Populorum progressio*, 14-21; 40-42: l.c., 264-268, 277 s.; *Sollicitudo rei socialis*, 27-41: l.c., 547-572.

¹¹² Пор.: *Sollicitudo rei socialis*, 28: l.c., 548-550.

частинах світу, опирається на переконання, щоб зробити людину людянішою, досить збагатити її і дбати про технічно-економічний розвиток. Однак «бездушний» розвиток не може бути достатнім для людини, і надлишок майна також шкідливий, як і крайнє убозтво. Північна частина світу збудувала саме таку «модель розвитку» і поширює її на Півдні, де релігійна суть та людські цінності ще наявні, але перебувають під загрозою хвилі консумізму. «Щоб боротися з голодом — зміни життя». Це гасло, що народилося в церковному середовищі, вказує багатим народам той спосіб, завдяки якому вони можуть стати братами бідних. Потрібно повернутися до більш суворого життя, яке вело б до нової моделі розвитку, чутливої до етичних та релігійних цінностей. Місійна діяльність несе бідним світло і стимул до справжнього розвитку, тимчасом як нова євангелізація повинна розбуджувати серед багатих усвідомлення того, що прийшов час стати справді братами бідних у спільному зверненні до інтегрального розвитку, відкритому для Абсолюту¹¹³.

Любов — джерело і критерій місії

60. «Церква в усьому світі, — сказав я під час мого візиту до Бразилії, — прагне бути Церквою бідних. Вона прагне здобути всю правду, що міститься у блаженствах, а насамперед у першому з них: «Блаженні вбогі духом». ...Я хочу навчати цієї правди і прагну впроваджувати її у життя, як Ісус, Який прийшов, щоб діяти та навчати»¹¹⁴. Молоді Церкви, особливо ті, які живуть серед народів, уражених тотальною бідністю,

¹¹³ Пор. там само гл. IV, 27-34: l.c., 547-560; пор.: *Populorum progressio*, 19-21. 41-42: l.c., 266-268, 277 s.

¹¹⁴ *Discorso agli abitanti della favela Vidigal a Rio de Janeiro*, 2 липня 1980, 4: AAS 72 (1980), 854.

часто виявляють цю турботу, яка є невід'ємною частиною їхнього посланництва. Пленарна Конференція Єпископів Латинської Америки в Пуебло, пригадавши приклад Ісуса, пише, що «бідні заслуговують особливої уваги, незалежно від моральної чи особистої ситуації, в якій знаходяться. Вони були створені на образ і подобу Бога, щоб бути Його дітьми, але той образ в них затерся, і навіть зневажився. Тому Бог стає на їхній захист і любить їх. Звідси випливає, що першими адресатами місії є бідні, а їхня євангелізація є в повному значенні цього слова знаком і підтвердженням місії Ісуса»¹¹⁵. Церква, вірна духові блаженств, покликана поділитися своїми благами з усіма бідними і знедоленими. Тож я заохочую усіх учнів Христа й усі християнські спільноти — від сімей до єпархій, від парафій до чернечих спільнот до щирого перегляду власного життя під кутом солідарності з бідними. Одночасно дякую місіонерам, які в повноті любові покірним служінням сприяють інтегральному розвитку особистості та суспільства через школи, осередки захисту здоров'я, лепрозорії, опікунські доми для недорозвинутих та старих людей, через ініціативи, які служать розвитку покликання жінки та інші діла милосердя. Дякую священикам, ченцям, черницям і мирянам за їхню посвяту та заохочую усіх бажаючих з приватних організацій, таких численних сьогодні, присвятити себе справам милосердя й людського розвитку. Ці справи засвідчують про дух усієї місійної діяльності; про любов, яка є рушійною силою місії, і є «єдиним критерієм, згідно якого все повинно бути виконане чи занедбане, змінене чи незмінне. Любов є основою діяльності та метою, до якої потрібно прагнути. Що б не робилося щиро задля неї та згідно з нею, — ніколи не буде помилковим»¹¹⁶.

¹¹⁵ Документи III Загальної конференції латино-американського єпископату в Пуебло (1979): 3757 (1142).

¹¹⁶ ISACCO DELLA STELLA, *Sermone* 31: PL 194, 1793.

VI. ВІДПОВІДАЛЬНІ ТА ДІЯЛЬНІ ОСОБИ МІСІЙНОГО ДУШПАСТИРСТВА

61. Немає свідчення без свідків, як немає місії без місіонерів. Ісус вибирає і посилає людей як Своїх свідків і Апостолів, щоб вони співпрацювали в Його місії та продовжували в часі Його спасенне діло: «Будьте Моїми свідками в Єрусалимі, у всій Юдеї та Самарії й аж до краю землі» (Ді 1, 8). Першими працівниками вселенської місії є Апостоли — група дванадцятьох. Вони є «колегіальним органом» місії. Ісус вибрав їх, щоб вони перебували з Ним і були послані «до загнаних овець дому Ізраїля» (Мт 10, 6). Ця колегіальність не заперечує того факту, що у групі виділялися окремі постаті — Яків, Йоан, і, найбільше з усіх, Петро, особистість якого має настільки велике значення, що виправданним є вислів: «Петро... з одинацятьма» (Ді 2, 14). Завдяки йому відкриваються горизонти вселенської місії, в якій згодом виділяється Павло, з Божої волі покликаний та посланий до поган (Гал 1, 15). У місійному посланництві на початках Церкви поряд з Апостолами зустрічаються також і інші, менш відомі працівники, яких не можна забувати. Це поодинокі особи, групи, спільноти. Виразним прикладом місцевої Церкви є, антиохійська спільнота, яка з євангелізованої стає євангелізуючою та посилає своїх місіонерів до народів (Ді 13, 2). Первісна Церква розглядає місію як завдання спільноти, визнаючи, однак, у своєму лоні «особливих посланців», чи «місіонерів, що віддаються місії серед поган», як Павло і Варнава.

62. Те, що було зроблено на зародженні християнства для вселенської місії, залишається актуальним та необхідним також і сьогодні. Церква є місійною за своєю природою, бо наказ Христа не є чимсь випадковим чи зовнішнім, а сягає самого серця Церкви. Звідси випливає, що вся Церква, та й кожна Церква є посланою до народів. «Щоб цей місійний запал міг розцвісти серед місцевого населення певної країни», молоді Церкви повинні «якомога швидше й діяльно брати участь у вселенському місійному ділі Церкви, посилаючи від себе місіонерів для проповідування Євангелія в усьому світі, навіть якби самим бракувало священників»¹¹⁷. Багато Церков вже це робить; я гаряче закликаю робити це й надалі. У цьому істотному спільнотному зв'язку між Вселенською Церквою та партикулярними Церквами реалізується справжня і повна місійність: «У світі, який завдяки перемозі над відстанню стає все меншим, церковні спільноти повинні підтримувати зв'язок між собою, взаємно опиратися своїми силами одна на одну й ділитися засобами, разом вливаючись в одну спільну місію проповідування Євангелія і життя за її вказівками. Так звані молоді Церкви... потребують сили, характерної для старих Церков, а ті, своєю чергою потребують свідчення й запалу Церков молодих. Таким чином окремі Церкви взаємно черпають з багатства своїх засобів»¹¹⁸.

Перші відповідальні за місійну діяльність

63. Як апостольській колегії на чолі з Петром Воскреслий Господь дав наказ вселенської місії, подібним чином ця відповідальність лежить насамперед на

¹¹⁷ До народів, 20.

¹¹⁸ Покликання і місія мирян, 35: 1.c., 458.

Колегії єпископів, очоленій наступником Петра¹¹⁹. Свідомий цієї відповідальності за нову євангелізацію і за вселенську місію, відчуваю потребу поділитися цим з єпископами під час зустрічей. Я сам багато подорожую по світі, «щоб звіщати Євангеліє, «стверджувати братів» у вірі, зміцнювати Церкву і зустрічати людину. Це прощі віри... Це й одночасно можливості для мандрівки катехизації, для євангельського проповідування як донесення до всіх географічних широт Євангелія та апостольського навчання, поширеного на сьогоднішній планетний обшир»¹²⁰. Брати-єпископи разом зі мною безпосередньо відповідальні за євангелізацію світу, і як члени Єпископської Колегії, і як пастирі партикулярних Церков. На цю тему Собор заявляє: «Турбота про голошення Євангелія у всьому світі належить групі пастирів, яким усім разом Христос дав наказ»¹²¹. Він стверджує, що єпископи «були висвячені не лише для однієї єпархії, але для спасіння усього світу»¹²². Ця колегіальна відповідальність дає практичні результати. Також «Синод Єпископів... повинен слідкувати серед справ загального значення особливим чином за справою місійної діяльності як найважливішого і найсвятішого завдання Церкви»¹²³. За це відповідальні різною мірою також Конференції єпископів та підлеглі їм структури на континентальному рівні, які повинні зробити свій власний внесок у місійне діло¹²⁴. Широким є також обсяг місійних обов'язків кожного єпископа як пастиря партикулярної Церкви. Йому «як провідникові і осередковій єдності в єпархіальній апостольській праці

¹¹⁹ Пор.: *До народів*, 38.

¹²⁰ *Discorso ai membri del sacro Collegio e a tutti i collaboratori della Curia romana, della Città del Vaticano e del Vicariato di Roma*, 28 червень 1980, 10: *Insegnamenti III / 1* (1980), 1887.

¹²¹ *Світло народів*, 23.

¹²² *До народів*, 38.

¹²³ Там само, 29.

¹²⁴ Там само, 38.

належить підтримка, управління і узгодження місійної діяльності... Тому він повинен старатися, щоб апостольська праця не обмежувалася лишень уже наверненими, а щоб відповідна кількість як працівників, так і засобів призначалася для евангелізації нехристиян»¹²⁵.

64. Кожна партикулярна Церква повинна щиро відкритися для потреб інших Церков. Співпраця між Церквами у справжній взаємності, яка є здатною давати і отримувати, є також джерелом збагачення для усіх них і стосується різних сфер церковного життя. Під цим оглядом прикладом залишається декларація Єпископів в Пуебло: «Нарешті для Латинської Америки прийшов час виходу поза власні межі, до народів. Не підлягає сумніву, що ми й самі потребуємо ще місіонерів, але ми повинні дати нашій бідності»¹²⁶. У цьому дусі я заохочую єпископів та Конференції єпископств великодушно реалізувати вказівки, видані Конгрегацією з питань духовенства, які стосуються співпраці між партикулярними Церквами, а особливо кращого розміщення духовенства в світі¹²⁷. Послання Церкви є ширшим, ніж «сопричастя між Церквами». Воно повинно стреміти не тільки до повторної евангелізації, а й насамперед до суто місійної діяльності. Я звертаюся з закликом до всіх Церков, молодих і старих, розділити зі мною цю турботу, дбати про ріст місійних покликань і намагатися перемогти різні труднощі.

¹²⁵ До народів, 30.

¹²⁶ Документи III Загальної Конференції латино-американського єпископату в Пуебло (1979): 294 і (368).

¹²⁷ Пор.: Примітки Директиви для поглиблення взаємної співпраці партикулярних церков і особливо стосовно найбільш відповідного розподілу духовенства *Postquam apostoli* (25 березня 1980): AAS 72 (1980), 343-364.

Місіонери та інституції «*Ad gentes*»

65. Серед тих, що діють на полі місійного душпастирства, основне місце тепер, як і в минулому, займають особи та інституції, яким Декрет *Ad gentes* присвячує особливий розділ під назвою «Місіонери»¹²⁸. У зв'язку з цим необхідними є поглиблені роздуми, насамперед для самих місіонерів, які через зміни, що відбуваються в місійній діяльності, можуть втратити відчуття суті свого покликання і не розуміти, чого саме чекає сьогодні від них Церква. Точкою відліку є такі слова Собору: «Хоча обов'язок поширення віри лежить на кожному Христовому учневі, відповідно до його можливостей, однак Христос Господь завжди кличе з числа учнів тих, яких Сам хоче, щоб вони були з Ним і щоб Він міг їх послати на проповідування науки народам. Тому через Святого Духа, який, як завжди, вділяє харизми для власного добра, Він запалює в серцях поодиноких людей місійні покликання, і одночасно з цим викликає в лоні Церкви до життя інституції, які б взяли на себе обов'язок евангелізації, що належить усій Церкві, як своє власне завдання»¹²⁹. Йдеться, отже, про «особливе покликання», за прикладом покликання Апостолів. Воно виявляється у повній віддачі самих себе на служіння евангелізації. Це діяльність, яка охоплює всю людину та все життя місіонера, потребуючи від нього необмеженої посвяти сил і часу. Ті, хто отримав таке покликання, «послані законною владою, ідуть з вірою і покірністю до тих, що перебувають далеко від Христа, будучи призначеними для справи, до якої були покликані як слуги Євангелія»¹³⁰. Місіонери повинні завжди думати про те, якої відповіді вимагає від них той дар, якого вони сподобилися, і відновлювати свою доктринну та апостольську посвяту.

¹²⁸ *До народів*, гл. IV, 23-27.

¹²⁹ Там само, 23.

¹³⁰ Там само.

66. Місійні інституції повинні вживати всіх необхідних засобів, використовуючи свій досвід і творчий розум у вірності первісній харизмі, щоб відповідно підготувати кандидатів та гарантувати обмін духовних, моральних й фізичних сил своїх членів¹³¹. Нехай вони почувають себе живою частиною церковної спільноти та діють в єднанні з нею. Адже «кожний Інститут вийшов з Церкви і повинен її збагачувати тим, що для неї є характерним, згідним з особливим духом і спеціальною місією», а на варті вірності первісній харизмі стоять самі єпископи¹³². Місійні інститути зародилися з давніх Церков християнського світу та історично були знаряддями *Конгрегації поширення віри* у справі поширення віри та заснування нових Церков. Сьогодні щораз більше вони приймають кандидатів з молодих, заснованих ними Церков, тимчасом як нові місійні Інститути виникли саме в країнах, які раніше тільки приймали місіонерів, а сьогодні уже їх посилають до інших країв. Гідною похвали є ця подвійна тенденція, яка свідчить про силу та актуальність специфічного місійного покликання тих Інститутів, котрі «й надалі є дуже потрібними»¹³³, не тільки для місійної діяльності до народів, згідно з їхньою традицією, а й для місійного оживлення як у Церквах християнства давньої дати, так і молодих. Особливе покликання місіонерів *на все життя* повністю зберігає свою силу. Воно є прикладом місійної діяльності Церкви, яка завжди потребує радикальних і цілісних присвячень, нових та сміливих імпульсів. Нехай не побоюються місіонери і місіонерки, які присвятили все своє життя, щоб свідчити серед народів про Воскреслого, сумніву, незрозу-

¹³¹ *До народів, 23-27.*

¹³² Пор.: S. CONGREGAZIONE PER I RELIGIOSI E GM ISTITUTI SECOLARI e S. CONGREGAZIONE PER I VESCOVI, примітки Директиви для взаємних відносин між єпископами та богопосвяченими у Церкві *Mutuae relationes* (14 травня 1978), 14 b: AAS 70 (1978), 482; пор. п. 28: l.c., 490.

¹³³ *До народів, 27.*

мілості, відштовхування, переслідування. Нехай розбудять ласку своєї особливої харизми і знову сміливо долають свій шлях, вибираючи, у дусі віри, послуху та єднання зі своїми пастирями, найубогіші і найважчі місця.

Епархіальні священики для вселенської місії

67. Співпрацівники єпископа, священики силою Тайни священства покликані до турботи за вселенську місію: «Духовний дар, отриманий пресвітерами у священнях, готує їх не до якоїсь обмеженої і стислої місії, а до найширшої та вселенської місії спасіння «аж до кінця землі», бо кожна священнича послуга бере участь у цьому універсальному обсягу місії, дорученої Христом Апостолам»¹³⁴. Тому саме готування кандидатів до священства повинно вести до того, щоб вони були «просякнуті справді католицьким духом, завдяки якому звикнуть виходити поза межі власної єпархії, народу чи обряду та іти назустріч потребам вселенської місії, з серцем, готовим звіщати повсюди Євангеліє»¹³⁵. Усі священики повинні мати місійне серце і розум, повинні бути відкритими для потреб Церкви і світу, дбайливими щодо тих, які перебувають найдалше, а особливо до нехристиянських груп у власному середовищі. Нехай турбота Церкви про все людство товаришує їм під час молитви, а насамперед під час Євхаристійної Жертви. Священики, які перебувають на землях, де християни є меншістю населення, мусять бути оживлені особливою турботою і місійним запалом. Господь довіряє

¹³⁴ *Presbyterorum Ordinis*, 10; пор.: *До народів*, 39.

¹³⁵ Декрет про священничий вишкіл *Бажане всієї*, 20. Пор.: «*Guide de vie pastorale pour les pretres diocésains des églises qui dépendent de la Congregation pour l'evangelisation des peuples*», Roma, 1989.

їм не тільки душпастирську турботу про християнську спільноту, а також, і насамперед, євангелізацію їхніх земляків, які не належать до Його кошари. «Хай не вагаються (вони) віддатися проводу Святого Духа і єпископа, щоб проповідувати Євангеліє поза межами свого краю. Це потребуватиме в них не тільки зрілості покликання, але й також надзвичайної здатності до розлуки з власною батьківщиною, народом і сім'єю та особливої здібності влитися в інші культури зі зрозумінням та повагою»¹³⁶.

68. У Енцикліці *Fidei donum* Папа Пій XII з пророкою інтуїцією заохочував єпископів послати деяких зі своїх священиків на тимчасове служіння Церквам Африки, затверджуючи уже існуючі у цій сфері ініціативи. Через 25 років від її проголошення я відкрив велику новизну цього документу, «який дозволив переступити територіальний вимір служіння священика, щоб призначити його для усієї Церкви»¹³⁷. Сьогодні справджується цінність та плідність цього досвіду. Священики, покликані *Fidei donum*, особливим чином виявляють зв'язок єднання між Церквами, роблять цінний внесок у ріст потребуючих церковних спільнот, одночасно черпаючи з них свіжість і живучість віри. Очевидно потрібно, щоб місійне служіння єпархіального священика відповідало певним критеріям та умовам. Потрібно посилати священиків, вибраних з-посеред найкращих, здібних і відповідно підготовлених до особливої праці, яка на них чекає¹³⁸. Вони повинні будуть з відкритим та братерським серцем влитися в нове середовище Церк-

¹³⁶ Промова на пленарному засіданні Конгрегації євангелізації народів, 14 квітня 1989; 4: AAS 81 (1989), 1140.

¹³⁷ Послання на Всесвітній день місій 1982: *Insegnamenti V/2* (1982), 1879.

¹³⁸ Пор.: *До народів*, 38; *Postquam apostoli 24-25*: 1. с. 361.

ви, яка їх приймає, і становитимуть одне священство з місцевими священиками під проводом єпископа¹³⁹. Я хотів би, щоб дух місійного служіння зростав серед священиків давніх Церков і розвивався в Церквах молодих.

Місійна плідність богопосвяченого життя

69. До невичерпного і різноманітного багатства Духа належить покликання до Інститутів богопосвяченого життя, члени яких від тоді, коли «силою самого посвячення віддають себе служінню Церкві, повинні у формі, властивій їхньому Інституту, брати особливу участь в місійній діяльності»¹⁴⁰. Історія зазначає великі заслуги чернечих сімей у поширенні віри та формуванні нових Церков від давніх монаших Інституцій, через середньовічні Чини, аж до сучасних Згромаджень.

а) Вслід за Собором, я заохочую *Інститути контемплативного життя* засновувати спільноти у нових Церквах, щоб «серед нехристиян... давати спільне свідчення величі і любові Бога та єдності у Христі»¹⁴¹. Такі спільноти корисні у всьому нехристиянському світі, особливо у тих регіонах, де релігії у великій пошані мають контемплативний спосіб життя з огляду на аскетизм і пошук Абсолюту.

б) Перед *Інститутами діяльного життя* відкриваються безмежні простори для свідчення милосердя, євангельської проповіді, християнського виховання, поширення культури і солідарності з бідними, дискримінованими, відсунутими на узбіччя та знедоле-

¹³⁹ Пор.: *Postquam apostoli* 29: 1 .., 362 і далі; *До народів*, 20.

¹⁴⁰ ККЦ, кан. 783.

¹⁴¹ *До народів*, 40.

ними. Ці Інститути, незалежно від того, чи мають суто місійну мету чи ні, повинні вивчити свої можливості і готовність посвятити своєї діяльності для розширення Божого Царства. Ця потреба знайшла в найновіші часи відповідь численних Інститутів. Я, однак, хотів би, щоб вона була більш оціненою і впроваджувалася у життя в душі справжнього служіння. Необхідно, щоб Церква навчала великих євангельських цінностей, які вона поширює. А ніхто не дасть такого глибокого свідчення, як ті, що посвятилися життю у чистоті, убогості і послуху, у повній відданості Богові та в повній готовності служіння людині і суспільству на зразок Христа¹⁴².

70. Особливі слова вдячності я спрямовую до сестер місіонерок, чистота яких для Божого Царства виявляється у різноманітних плодах духовного материнства. Саме місія до народів дає їм широке поле для того, щоб «цілковито і неподільно віддати себе з любові»¹⁴³. Приклад та діяльність жінки у постаті дівиці, посвяченої любові до Бога та ближнього, особливо найбіднішого, є необхідними як євангельський знак серед тих народів та культур, де жінка ще повинна пройти довгу дорогу для досягнення людського розвитку і визволення. Я бажаю, щоб численні молоді християнки відчували прагнення великодушно віддатися Христові, черпаючи зі свого посвячення силу і радість давати про Нього свідчення серед народів, які Його не знають.

¹⁴² Пор.: *Evangelii nuntiandi*, 69: l.c., 58 і далі.

¹⁴³ Апостольський лист *Гідність жінки* (15 серпня 1988), 20: AAS 80 (1988) 1703.

Усі миряни є місіонерами силою святого Хрищення

71. Папи останніх часів особливо наголошували на значенні мирян для місійної діяльності¹⁴⁴. В Апостольському повчанні *Cristifideles laici* також і я безпосередньо зайнявся «постійною місією несення Євангелія людям, мільйонам чоловіків та жінок, які до цього часу не знають Христа Спасителя людини»¹⁴⁵, і відповідною діяльністю вірних мирян. Місії — це справа всього Божого народу, хоч для заснування нової Церкви необхідна Євхаристія, а згодом — священниче служіння, однак місії, у різних своїх формах, є завданням усіх вірних. Участь мирян у поширенні віри чітко рясніє від самих початків християнства як з боку окремих вірних та сімей, так і з боку всієї спільноти. Вже Папа Пій XII представив у своїй першій місійній енцикліці історію місій мирян¹⁴⁶. Не забракло також активної участі світських місіонерів та місіонерок і сьогодні. Як же тут не згадати про їхній важливий внесок у працю в сім'ях, школах, у політичне, суспільне й культурне життя, а особливо у переданні християнської науки. Більше того, потрібно наголосити на тому, що деякі Церкви появились завдяки діяльності світських місіонерів та місіонерок. Другий Ватиканський Собор потвердив традицію, вказуючи на місійний характер усього Божого народу, особливо апостольства мирян¹⁴⁷, та наголошуючи на їхньому специфічному внескові, який силою свого покликання вони повинні вносити у місійну діяльність¹⁴⁸. Необхід-

¹⁴⁴ Пор.: Пій XII, Енцикліка *Evangelii praecones*: l.c., 510 і далі.; Енцикліка *Fidei donum*: l.c., 228 і далі.; Іван XXIII, Енцикліка *Princeps pastorum*: l.c., 855 і далі.; Павло VI, *Evangelii nuntiandi*, 70-73: l.c., 59-63.

¹⁴⁵ *Покликання і місія мирян*, 35: l.c., 457.

¹⁴⁶ *Evangelii praecones*: l.c., 510-514.

¹⁴⁷ Пор.: *Світло народів*, 17.33 і далі.

¹⁴⁸ Пор.: *До народів*, 35-36.41.

ність розділення цієї відповідальності з боку всіх вірних є не тільки питанням апостольської результативності, а обов'язком і правом, що опирається на гідність, впливаючу зі святого Хрищення, через яке «миряни, у притаманному їм вимірі, отримують участь у потрібному служінні Христа — священничому, пророчому і царському»¹⁴⁹. Тому вони також мають «загальний обов'язок й одночасно право співпрацювати чи індивідуально, чи об'єднаними у товариства задля того, щоб Боже звіщення спасіння пізнали всі люди цілого світу і прийняли його. Цей обов'язок лежить на них головно тоді, коли тільки через них люди можуть почути Євангеліє і пізнати Христа»¹⁵⁰. Крім того, через притаманний їм світський характер вони мають особливе покликання «шукати Боже Царство, займаючись світськими справами і управляючи ними за Божою волею»¹⁵¹.

72. Сфери місійної діяльності мирян дуже широкі. «Першим полем... є велика і дуже складна сфера політики, суспільного життя та економіки»¹⁵² на місцевому, національному і міжнародному рівні. В середині Церкви їх чекають різні види служб, функцій, служінь та форм оживлення християнського життя. Я хочу згадати великий розвій останнім часом «церковних рухів» у численних Церквах. Ці рухи, якщо покірно вливаються у життя місцевих Церков і сердечно приймаються єпископами та священниками у єпархіальних та парафіяльних структурах, є істинним Божим даром для нової євангелізації та для місійної діяльності в справжньому значенні цього слова. Я гаряче заохочую їх поширювати і використовувати особливо серед молоді життєдайність християнського життя та євангелізації в плю-

¹⁴⁹ *Покликання і місія мирян*, 14: l.c., 410.

¹⁵⁰ ККЦ, кан. 225, 1; пор.: *Апостольську діяльність*, 6.13.

¹⁵¹ *Світло народів*, 31; пор.: ККЦ, кан. 225, 2.

¹⁵² *Evangelii nuntiandi*, 70: l.c., 60.

ралістичному баченні форм об'єднання і діяльності. У місійній діяльності потрібно оцінити різні форми присутності мирян, враховуючи їхню природу й мету. Товариства місійних мирян, міжнародні християнські організації добровольців, церковні рухи, групи і об'єднання хай залучаються в місію до народів та у співпрацю з місцевими Церквами. Все це буде сприяти росту «зрілих і відповідальних мирян», формування яких є «істотною і невід'ємною вимогою *plantatio ecclesiale*, який... появляється у нових Церквах»¹⁵³.

Діяльність катехитів та різнорідність служінь

73. Серед мирян, які стають євангелізаторами, у першому ряді знаходяться катехити. Декрет про місії визначає їх, як «гідною похвали, дуже заслуженою у місійному ділі спільнотою... катехитів як чоловіків, так і жінок, які переповнені апостольським духом, завдяки своїй визначній праці є особливою й незамінною допомогою для поширення віри і Церкви»¹⁵⁴. Не без причини Церкви, що мають давнє коріння, докладаючи зусиль до нової євангелізації збільшили кількість катехитів та оживили катехизацію. «Катехити, що діють на місійних теренах, особливо заслуговують на це звання «катехитів». Без них, без сумніву, не виникли б процвітаючі сьогодні Церкви»¹⁵⁵. Так і тоді, коли зростають різні форми церковного та позацерковного служіння, праця катехитів є завжди необхідною і має свої особливі риси. Катехити — це спеціалізовані працівники, безпосередні свідки, незамінні євангелі-

¹⁵³ *Покликання і місія мирян*, 35: l.c., 458.

¹⁵⁴ *До народів*, 17.

¹⁵⁵ Апостольське повчання *Catechesi tradendae*, 66: l.c., 1331.

затори, які є основою християнських спільнот, особливо в молодих Церквах, що я часто мав можливість особисто ствердити під час моїх місійних подорожей. Новий Кодекс Канонічного Права визначає їхнє завдання, функції та обов'язки¹⁵⁶. Однак, не можна забувати, з огляду на сучасні зміни, що відбуваються у Церкві та культурі, праця катехитів, стає все важчою та відповідальнішою. Сьогодні ще актуальнішим є те, на що свого часу вказував Собор — старанне у сфері доктрини і педагогіки приготування, постійне духовне і апостольське відновлення, необхідність забезпечення катехитам «відповідних умов життя та соціального забезпечення»¹⁵⁷. Важливою є також турбота про появу та розвиток шкіл для катехитів, які, затверджені Єпископськими конференціями, видаватимуть офіційні дипломи, визнані тими Конференціями¹⁵⁸.

74. Поряд з катехизацією потрібно згадати інші форми служіння життю Церкви і місіям, як також інших працівників — провідників молитви, співу та Літургії; керівників основних церковних спільнот та біблійних груп; тих, які займаються справами милосердя; адміністраторів церковного майна; лідерів різних форм апостольства; учителів релігії у школах. Усі віруючі миряни, живучи згідно з власною вірою, повинні посвятити Церкві частину свого часу.

¹⁵⁶ Пор.: Кан. 785,1.

¹⁵⁷ *До народів*, 17.

¹⁵⁸ Пор.: *Assemblea plenaria della S. Congregazione per l'evangelizzazione dei popoli del 1969 sui catechisti e la relativa «Istruzione»*, квітень 1970: *Bibliografia missionaria* 34 (1970), 197-212, i *S.C. de Propaganda Fide Memoria Rerum*, III / 2 (1976), 821-831 .

Конгрегація з питань євангелізації народів та інші установи, які займаються місійною діяльністю

75. Відповідальні особи та працівники місійного душпастирства повинні почуватися об'єднаними в спільноту, притаманну Містичному Тілу. Про це Христос молився під час Своєї останньої вечері: «Щоб усі були одно, як Ти, Отче, в Мені, а Я в Тобі, щоб і вони були в Нас об'єднані; щоб світ увірував, що Ти Мене послав» (Йо 17, 21). Саме у цій спільності полягає фундамент плідності місії. Церква, однак, є також спільнотою видимою і органічною, тому місія потребує одночасно єдності внутрішньої та впорядкованої між різними сферами відповідальності і завданнями, так щоб усі її члени «у згоді докладали своїх зусиль для будівництва Церкви»¹⁵⁹. До місійної Конгрегації «входить управління і координація у цілому світі самої справи євангелізації народів та місійної співпраці, за збереження компетенції Конгрегації Східних Церков»¹⁶⁰. Тому «вона повинна турбуватися про місіонерів та розподіляти їх за терміновими потребами регіонів. Вона... повинна скласти відповідний органічний план діяльності, видавати директиви, відповідні підґрунтя у справі євангелізації та побуджувати до ініціативи»¹⁶¹. Я можу тільки підтвердити ці розважливі постанови. Для надання нового розмаху місіям потрібний осередок, який підштовхує, керує і координує, яким є Конгрегація з питань євангелізації. Я закликаю Конференції єпископів і підлеглі їм управління, Вищих настоятелів Чинів, Згромаджень та Інститутів, організації мирян, зайняті місійною діяльністю, до вірної співпраці з тією Конгрегацією, яка має

¹⁵⁹ *До народів*, 28.

¹⁶⁰ Апостольська конституція *Pastor bonus* (28 червня 1988), 85: AAS 80 (1988), 881; Пор.: *До народів*, 29.

¹⁶¹ *До народів*, 29; пор.: *Pastor bonus*, 86: l.c., 882.

необхідну владу, щоб могли планувати і керувати місійною діяльністю та співпрацею на вселенському рівні. Ця Конгрегація, маючи довгий і славний досвід, покликана відігравати першорядну роль у сфері роздумів, у визначенні програм, потрібних Церкві, щоб більш конкретним чином бути спрямованою до місій у їхніх різних формах. Для цього Конгрегація повинна перебувати у тісному контакті з іншими Дикастеріями Святого Престолу, з партикулярними Церквами і різними місійними силами. Згідно з еклезіологією сопричастя, вся Церква є місійною, але одночасно виникають нові необхідні покликання та інституції, притаманні місійній праці серед народів. Дуже важливою є керівна та координаційна роль з боку місійної Конгрегації, щоб разом вирішувати великі справи, які є предметом спільного зацікавлення, за збереження компетенції кожної влади і структури.

76. Для спрямування та місійної координації на національному та регіональному рівні велике значення мають Конференції єпископів та різні підпорядковані їм управління. Собор вимагає від них займатися «на спільних нарадах важливими питаннями і терміновими справами, не занедбуючи, однак місцевих питань»¹⁶², і ця вказівка стосується також і проблеми окультурення. Очевидно, що вже існує широка і впорядкована діяльність у цій сфері, а її плоди є наочними. Це — діяльність, яка вимагає інтенсивності та кращого узгодження з діяльністю інших управлінь тих же самих Конгрегацій, так щоб місійна турбота не була довірена одній визначеній секції чи інституції, а щоб була розділена між усіма ними. Управління та інституція, які займаються місійною діяльністю, повинні відповідним чином об'єднати зусилля та ініціативи. Конференції Вищих чернечих настоятелів також повинні взяти на себе це завдання у власному середовищі, у згоді з Кон-

¹⁶² *До народів*, 31.

ференціями єпископів, за встановленими вказівками та нормами¹⁶³, використовуючи також і змішані комісії¹⁶⁴. Також потрібні зустрічі та форми співпраці з різними місійними установами, коли йдеться як про формування чи навчання¹⁶⁵, так і апостольську діяльність.

¹⁶³ Пор.: там само, 33.

¹⁶⁴ Пор.: Павло VI Апостольський лист *Ecclesiae sanctae* (6 серпня 1966), II, 43: AAS 58 (1966), 782.

¹⁶⁵ *До народів*, 34; *Ecclesiae sanctae*, III, 22: l.c., 787.

VII. СПІВПРАЦЯ У МІСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

77. Усі християни, члени Церкви, силою святого Хрищення є співвідповідальними за місійну діяльність. Участь спільнот та окремих вірних у цьому праві і обов'язку називається «місійною столицею». Ця співпраця вкорінена і переживається насамперед через особисту єдність з Христом. Тільки у єдності з Ним, як галузка на виноградіні (Йо 15, 5), можна принести добрі плоди. Ефективність діяльності на місійному полі Церкви залежить від святості життя кожного християнина. «Собор закликає усіх людей до глибокого внутрішнього відновлення, щоб, живо усвідомлюючи власну відповідальність за поширення Євангелія, вони взяли на себе свою частку місійної справи серед народів»¹⁶⁶. Участь у вселенській місії не обмежується лише деякими окремими видами діяльності, а є ознакою зрілості віри та християнського життя, яке приносить плоди. Отже, віруючий розширює межі своєї любові, виявляючи турботу як про тих, які зараз далеко, так і про тих, які близько; молиться про місії і місійні покликання, допомагає місіонерам, з зацікавленням слідкує за їхньою діяльністю, а коли ті повертаються, приймає їх з такою ж радістю, з якою перші християнські спільноти слухали Апостолів, які розповідали, як багато Бог зробив через їхню проповідь (Ді 14, 27).

¹⁶⁶ До народів, 35; пор.: ККЦ, кан. 221.781.

Молитви і жертви за місіонерів

78. Серед різних форм участі перше місце займає духовна співпраця — молитва, пожертва, свідчення християнського життя. Молитва повинна товаришувати місіонерам на їхньому шляху, щоб проповідування Слова принесло плоди завдяки Божій ласці. Святий Павло у своїх Посланнях часто просить вірних про молитву, щоб переконливо і сміливо звіщати Євангеліє. З молитвою потрібно поєднувати жертву. Спасенна цінність кожного страждання, прийнятого і принесеного Богові з любов'ю, впливає з Жертви Христа, Який закликає членів Свого Містичного Тіла до співучасті у Своїх муках, до доповнення на тілі того, чого ще бракує (Кл 1, 24). Місіонерів у його жертві повинні товаришувати вірні і підтримувати власною жертвою. Тому я також прошу всіх тих, які несуть душпастирське служіння серед хворих, навчати їх спасенної цінності страждання і заохочувати до пожертви його Богові за місіонерів. Через таку жертву хворі самі стають місіонерами, як наголошують деякі товариства, що виникли серед них та для них. Урочистість Зіслання Святого Духа, початок місії Церкви, святкується у деяких спільнотах як «день страждання за місією».

«Ось я, Господи, пошли мене!»

(пор. Іс 6, 8)

79. Співпраця виявляється також у турботі про місійні покликання. Потрібно визнати цінність різних форм місійної діяльності, але одночасно треба надати першості цілковитій та вічній місійній справі, особливо в чоловічих та жіночих Інститутах і Згромадженнях. Турбота про місійні покликання є серцем співпраці. Звіщення Євангелія вимагає проповідників, жатва потребує працівників, а місію насамперед виконують

чоловіки та жінки, посвячені на все життя ділу Євангелія, готові йти на край світу та нести спасіння. Тому я хочу ще раз пригадати також про потребу турботи про місійні покликання. Усвідомлюючи вселенську відповідальність християн за внесок у місійну справу та розвиток бідних людей, ми всі повинні ставити перед собою питання, чому серед різних народів, коли росте потреба пожертви, місійні покликання перебувають під загрозою зникнення, які є справжньою міркою відданості братам. Священі та чернечі покликання є непомильним знаком живучості тої чи іншої Церкви.

80. Замислюючись над цією серйозною проблемою, я з особливим довір'ям і любов'ю звертаюся до сімей та молоді. Необхідно, щоб кожна родина, а насамперед батьки усвідомлювали те, що повинні робити «особливий внесок у місійну справу Церкви, плекаючи місійні покликання серед своїх синів та дочок»¹⁶⁷. Життя істинної молитви, справжній дух служіння ближньому і великодушна участь у діяльності Церкви створюють у сім'ях сприятливі умови для розбудження покликань у молоді. Якщо батьки готові погодитись на те, щоб їхня дитина подалася на місії, якщо просять Бога про цю ласку, вони будуть Ним винагороджені, зазнаючи радості в той день, коли їхні сини чи дочки підуть за голосом покликання. А молодих я прошу прислухатися до слів Христа, Який кличе їх, як колись Симона Петра та Андрія над озером: «Ідіть за Мною, Я вас зроблю рибалками людей» (Мт 4, 19). Нехай вам не бракує сміливості відповісти Господеві, вслід за Ісаєю: «Ось я, пошли мене!» (Іс 6, 8). На вас чекає захопливе життя, ви пізнаєте справжню радість проповідування Доброї Новини тим братам та сестрам, яких ви поведете шляхами спасіння.

¹⁶⁷ *Сімейне співжиття*, 54: l.c., 147.

«Більше щастя — давати, ніж брати»
(Ді 20, 35)

81. Численними є матеріальні та економічні потреби місії. Йдеться не тільки про заснування Церкви з такими найнеобхіднішими структурами, як каплиці, школи для катехитів та семінаристів, помешкання, а й також про підтримку справ милосердя, виховання та розвитку людини, що є широким полем діяльності, особливо у бідних країнах. Місійна Церква віддає те, що отримує; роздає бідним те, що її багатші члени великодушно дають їй у розпорядження. Тут я хочу подякувати всім тим, які з посвятою складають дари для місійної справи. Їхнє відречення та співучасть є необхідними для того, щоб будувати Церкву та свідчити про любов. Коли йдеться про матеріальну допомогу, важливо звернути увагу на дух, у якому вона надається. Тому потрібно переглянути власний стиль життя. Місії вимагають не тільки допомоги, а й співучасті у звіщенні і любові до бідних. Усе те, що ми отримали від Бога, як життя і матеріальні блага, не є нашим, а лиш було нам дано для вжитку. Великодушність у даванні повинна бути завжди освітленою і натхненною вірою. Лиш тоді справжнім буде «більше щастя — давати, ніж брати». Всесвітній день місій, метою якого є викликати зацікавлення місійною тематикою, а також збір матеріальних засобів, є важливим моментом у житті Церкви, бо вчить, яким чином потрібно давати: під час служіння Євхаристії, а значить як дар, принесений Богові і призначений для усіх місій на світі.

Нові форми місійної співпраці

82. Співпраця поширюється сьогодні через свої нові форми, охоплюючи не тільки економічну допомогу, а й також безпосередню участь. Нові ситуації, пов'язані з явищем переміщення людей, потребують

від християн справжнього місійного духу. Міжнародний туризм вже сьогодні є масовим явищем. Він є позитивним, якщо здійснюється з повагою для взаємного культурного збагачення, уникаючи афішування та розкидання у пошуку людських контактів. Від християн, однак, насамперед вимагається усвідомлення того, що вони завжди повинні бути свідками віри і Христової любові. Також і безпосереднє знайомство з місійним життям та новими християнськими спільнотами може збагатити та оживити віру. На похвалу заслуговують відвідини місійних місцевостей, особливо серед молоді, яка прямує туди, щоб служити і навчитися справжнього християнського життя. Пошук праці змушує сьогодні багатьох християн з молодих спільнот іти на землі, де християнство невідоме, а часом відкинуте або переслідуване. Те ж саме стосується вірних з країн, що мають давню християнську традицію, які тимчасово працюють у нехристиянських країнах. Ці обставини, безсумнівно, є доброю можливістю для життя вірою і свідчення її. У перші століття християнство поширилося насамперед тому, що християни, подорожуючи або осідаючи у регіонах, де ще не було звіщено Христа; відважно свідчили свою віру та засновували там перші спільноти. Настільки, однак, численнішими є жителі місійних країн і визнавці нехристиянських релігій, які осідають серед християнських народів у зв'язку з навчанням або працею, або ж будучи змушеними до цього через політичні чи економічні обставини у країнах їхнього походження. Присутність тих братів у країнах, що мають давнє християнське коріння, є викликом для церковних спільнот, підштовхуючи ці спільноти до відповідного прийняття їх, діалогу, служіння, розділу благами, свідчення Христа і безпосереднього проголошення Доброї Новини. Також і в християнських країнах появляються суспільні та культурні групи, які потребують місії до народів, а місцеві Церкви повинні великодушно працювати з ними, користуючись також і допомогою людей,

що походять з країн, з котрих прибули ті імігранти чи місіонери, які повернулися на батьківщину. До цієї співпраці можуть бути залучені також і люди, відповідальні за політику, економіку, культуру, журналістику, а також спеціалісти різних міжнародних організацій. У сучасному світі щораз важче визначити лінії географічного чи культурного поділу. Зростає співзалежність між народами, що є стимулом для християнського свідчення та євангелізації.

Оживлення місійного духу серед Божого народу та його місійне формування

83. Місійне формування є справою місцевої Церкви, що здійснюється за допомогою місіонерів та їхніх Інститутів, а також людей, які походять з молодих Церков. Цю працю не можна вважати як другорядну, а потрібно ставити її в центрі християнського життя. Місійна тематика може стати величезною допомогою для нової євангелізації християнських народів. Свідчення місіонерів є привабливим також і для тих, які далеко, і для невіруючих, передаючи їм християнські цінності. Тому місцеві Церкви повинні оживляти свою діяльність за допомогою місійного духу як основного елементу їхнього звичайного душпастирства у парафіях, товариствах, групах, особливо ж молодіжних. Цій меті служить насамперед інформація через місійні журнали та інші аудіовізійні засоби. Вони відіграють велику роль, бо завдяки їм можна пізнати життя Вселенської Церкви, висловлювання та досвід місіонерів і місцевих Церков, у яких вони працюють. Потрібно, щоб до молодих Церков, які ще не мають своєї преси та інших засобів, місійні Інститути спрямовували людей і призначали відповідні засоби, потрібні для цієї діяльності. До цього формування покликані священники та їхні співпраців-

ники, вихователі й учителі, богослови, а особливо викладачі у семінаріях та осередках для мирян. Навчання богослов'я не може і не повинно оминати вселенської місії Церкви, екуменізму, вивчення великих релігій та місіології. Необхідно, щоб насамперед у семінаріях і домах формування для ченців та черниць навчали вселенської місії Церкви, турбуючись також про те, щоб деякі священники чи студентська молодь спеціалізувалися у різних ділянках місіології. Ця діяльність повинна бути спрямована на конкретну ціль. Інформація та формування Божого народу до вселенської місії Церкви — у розбудженні місійних покликань місії до народів, оживленні духу співпраці у справі євангелізації. Не можна уявляти собі місійної діяльності завужено, немовби вона була головно допомогою бідним, внеском у визволення пригноблених, підтримкою розвитку, охороною прав людини. Місійна Церква займається також і цими питаннями, але її основне завдання інше. Бідні відчують голод за Богом, а не тільки з хлібом і свободою, а місійна діяльність насамперед повинна давати свідчення і звіщати спасіння у Христі, засновуючи місцеві Церкви, які стають згодом знаряддями визволення під кожним кутом зору.

Головна відповідальність папських місійних діл

84. У цій справі оживлення місійного духу головне завдання лежить на папських місійних ділах, як я неодноразово на цьому наголошував у зверненнях з нагоди Всесвітнього дня місій. Чотири папські діла — діло поширення віри, діло святого апостола Петра, місійне дитинство та місійне єднання — мають одну спільну мету: викликати у Божому народі відчуття відповідальності за вселенську місію Церкви. Безпосередньою і особливо метою місійного єднання є виховання чуйності та

місійне формування священиків, ченців та черниць, які зі свого боку повинні піклуватися про них у християнських спільнотах. Крім того, місійне єднання спрямоване на поширення інших папських діл, яких є душею»¹⁶⁸. «Гаслом повинні стати слова: Усі Церкви за навернення цілого світу»¹⁶⁹. Оскільки ці діла залежать від Папи і всієї Колегії єпископів, також і в обсязі партикулярних Церков, їм слушно належить «першість, бо вони є засобом як для прищеплення католикам з самого дитинства справді вселенського і місійного духу, так і до поштовху до результативного збирання добровільних пожертв для усіх місій, залежно від їхніх потреб»¹⁷⁰. Іншою метою місійних діл є розбудження місійних покликань до народів і життя як у давніх Церквах, так і в молодих. Я хочу висловити побажання, щоб це служіння оживлення місійного духу щораз більше спрямовувалось до цієї мети. У своїй діяльності місійні діла залежать у вселенському масштабі від Конгрегації з питань Євангелізації Народів, а на місцевому рівні — від Конференції єпископств та від єпископів окремих Церков, у співпраці з діючими осередками, які займаються розбудженням місійного духу. Вони вносять у католицький світ дух універсалізму і служіння місіям, без якого немає справжньої співпраці.

Вміти не тільки давати, а й приймати

85. Співпрацювати у місійному ділі значить не тільки давати, а й уміти приймати. Усі партикулярні Церкви, молоді і старі, покликані до того, щоб вміти давати й приймати на користь вселенської місії. Жодна

¹⁶⁸ Пор.: ПАВЛО VI, *Graves et crescentes* (5 вересня 1966): AAS 58 (1966), 750-756.

¹⁶⁹ MANNA // *Le nostre «chiese» e la propagazione del vangelo*, Trentola Ducenta, 1952, С. 35.

¹⁷⁰ *До народів*, 38.

з них не може замикатися сама в собі. «Завдяки цьому католицькому духові, — зазначає Собор, — окремі частини приносять іншим частинам й усій Церкві при-
таманні їм дари, так що цілість і окремі частини зазна-
ють росту для цього взаємного єднання та прагнення
до повноти у єдності... Звідси... між окремими частина-
ми Церкви існує зв'язок глибокої спільноти духовних
багатств, апостольських працівників та матеріальної
допомоги»¹⁷¹. Я заохочую усі Церкви і всіх пастирів,
священиків, ченців, вірних відкритися для вселенства
Церкви, уникаючи всякого роду партикуляризму, екс-
клюдивізму і почуття самостійності. Місцеві Церкви,
хоч і є вкоріненими у власному народі та його культурі,
повинні, однак, конкретним способом зберігати уні-
версальну суть віри, а значить давати і приймати від
інших Церков духовні дари, душпастирський досвід,
пов'язаний з першим звіщенням та євангелізацією, а
також апостольських працівників та матеріальні засо-
би. Спокуса замикання у собі може бути сильною. Ста-
рі Церкви, зайняті новою євангелізацією, вважають,
що місійну діяльність вони повинні вести у себе й таким
чином наражаються на небезпеку гальмування місій-
ного запалу, зверненого до нехристиянського світу; не-
охоче спрямовують покликання до місійних Інститутів,
чернечих Згромаджень та інших Церков. Але ж даючи
зі свого, ми отримуємо, й уже сьогодні молоді Церкви,
багато з яких зазнають надзвичайного розквіту покли-
кань, є в стані посилати священиків, ченців та черниць
до старших Церков. Водночас молоді Церкви відчува-
ють проблему власної тотожності, окультурення, сво-
боди росту без зовнішніх впливів, що може призвес-
ти навіть до закриття дверей перед місіонерами. Тим
Церквам я говорю: Не закривайтеся, охоче приймайте
місіонерів і необхідні засоби від інших Церков, та й самі
також посилайте місіонерів у світ! Саме через трудно-

¹⁷¹ *Світло народів*, 13.

щі, які вас хвилюють, ви потребуєте постійних контактів з братами і сестрами у вірі. Використовуючи різні легальні засоби, старайтеся, щоб була визнана ваша повна свобода, на яку ви маєте право. Пам'ятайте, що учні Христа повинні «слухатися... більше Бога, ніж людей!» (Ді 5, 29).

Бог готує нову весну Євангелія

86. Коли ми дивимося на сьогоднішній світ поверхово, нас вражають численні негативні факти і ми можемо піддаватися спокусі песимізму. Це враження, однак, безпідставне, бо ми віримо в Бога, Отця і Господа, у Його доброту і милосердя. На порозі третього тисячоліття Відкуплення Бог готує велику весну християнства, початок якої можна вже зауважити. І справді, як у нехристиянському світі, так і там, де християнство існує віддавна, здійснюється поступове наближення народів до євангельських ідеалів та цінностей, якому Церква прагне служити. Сьогодні відзначається нова однастайність людей щодо цих цінностей — заперечення насилля і війни, повага до людської істоти та її прав, прагнення свободи, справедливості та братерства, бажання перемогти расизм та націоналізм, ріст почуття гідності та цінування жінки. Християнська надія підтримує нас у нашій глибокій діяльності нової євангелізації та вселенської місії і схиляє до молитви, якої навчив нас Ісус Христос: «Хай прийде царство Твоє, нехай буде воля Твоя, як на небі, так і на землі» (Мт 6, 10). Величезною є кількість людей, які все ще чекають Христа. Багато людей різних культур, до яких ще не дійшло звіщення Євангелія і широкі території, на яких Церква ледве присутня, вимагають об'єднання усіх її сил. Готуючись до святкування ювілею двохтисячного року, вся Церква ще більше вкладає свої сили у місійні діяння нового тисячоліття. Ми повинні підтримувати в собі апос-

тольську турботу про передачу іншим народам світла і радості віри та до цього ідеалу виховувати весь Божий народ. Ми не можемо бути спокійні, коли думаємо про мільйони наших братів та сестер, що, як і ми, відкуплені кров'ю Ісуса, але живуть, несвідомі Божої любові. Для кожного віруючого, як і для всієї Церкви, справа місії повинна стояти на першому місці, бо вона стосується вічного призначення людей і відповідає таїнственному і милосердному планові Бога.

VIII. МІСІЙНА ДУХОВНІСТЬ

Дозволити Духові вести себе

87. Місійна духовність — це специфічна духовність, яка особливим чином стосується тих, кого послав Бог, щоб бути місіонерами. Ця духовність насамперед виявляється у житті, повністю підпорядкованому Святому Духові. Ми повинні дозволити Йому, щоб Він нас формував внутрішньо і таким чином більше уподібнюватися до Христа. Ми не можемо давати свідчення про Христа, не будучи Його образом, оживленому в нас через ласку і діяння Духа. Підпорядкованість Святому Духові — це прийняття дарів мужності і здатності розпізнання, які є властивими рисами цієї духовності. Багатозначним є приклад Апостолів, які під час прилюдного життя Учителя, незважаючи на свою любов до Нього і великодушну відповідь на Його заклик, виявляються нездатними зрозуміти Його слова і не спішать іти за Ним дорогою страждань та покори. Святий Дух робить їх відважними свідками Христа та світлими звіщателями Його Слова. Це Дух вестиме їх важкими новими дорогами місії. Також і сьогодні місійна праця — важка і складна, і, як і в минулому, також вимагає відваги і світла Святого Духа. Ми часто переживаємо трагедію першої християнської спільноти, яка бачила, як сили, повні недовір'я і ворожості «зійшлися до купи на Господа і на помазаника його» (Ді 4, 26). Тоді, як і сьогодні, потрібно молитися, щоб Бог дав нам відвагу для звіщення Євангелія. Нам треба вникати у таємничі дороги Святого Духа і дозволити, щоб Він вів нас до повної правди (Йо 16, 13).

Жити таїнством «посланого» Христа

88. Істотною рисою місійної духовності є внутрішнє єднання з Христом. Не можна розуміти місії і жити нею без співвідносин з Христом, Який був посланий євангелізувати. Святий Павло пише про це так: «Плакайте ті самі думки у собі, які були й у Христі Ісусі. Він, існуючи в Божій природі, не вважав за здобич Свою рівність із Богом, а применшив Себе Самого, прийнявши вигляд слуги, ставши подібним до людини. Подобою явившись як людина, Він понизив Себе, ставши слухняним аж до смерти, смерти ж хресної» (Флп 2, 5-8). Так було розкрито таїнство Втілення і Відкуплення як повна відмова від Себе Самого, яка приводить до того, що Христос повністю розділяє людське життя і сповняє до кінця спасенний план Отця. Ця відмова, однак, просякнута любов'ю та виявляє любов. Місії проходять той сам шлях і приводять до підніжжя Хреста. Від місіонера потребується, щоб він був готовий «зректися себе самого й усього того, що досі вважав своїм, і стати усім для усіх»: ¹⁷² в бідності, яка робить його вільним для Євангелія, в відірваності від осіб та благ власного середовища, щоб стати братом для тих, до яких він посланий нести Христа Спасителя. Саме такою є мета духовності місіонера: «Для слабких я став як слабкий... Для всіх я став усім, щоб конче деяких спасти. Усе я роблю заради Євангелії» (1 Кр 9, 22-23). Саме тому, що він є «посланий», місіонер все міцніше прив'язується до Христа, Який йому товаришує у кожен мить його життя: «Не бійся,... бо Я з тобою» (Ді 18, 9-10), і очікує його у серці кожної людини.

¹⁷² До народів, 24.

Любити Церкву і людей так, як їх любив Ісус

89. Місійною духовністю характеризується також апостольська любов Христа, Який прийшов, «щоб зібрати в одне розкидані діти Божі» (Йо 11, 52), як добрий Пастир, Який знає свої вівці, шукає їх і віддає за них Своє життя (Йо 10). Хто має у собі місійний дух, той відчуває Христовий запал до спасіння душі і любить Церкву, як Христос. Місіонера оживляє «запал про спасіння душі», що черпає натхнення з самої Христової любові, яка виявляється в турботі, лагідності, співчутті, відкритості для інших, зацікавленні людськими проблемами. Любов Ісуса — дуже глибока. Він, що «відав Сам, що міститься в людині» (Йо 2, 25), любив усіх, жертвуючи їм відкуплення і страждав, коли воно відштовхувалося. Місіонер є людиною любові. Щоб він міг звіщати кожному братові, що його любить Бог і він сам може любити, місіонер повинен давати свідчення любові усім, присвячуючи життя для ближнього. Місіонер є братом для всіх людей, несе у собі дух Церкви, її відкритість і зацікавлення усіма народами та людьми, особливо найменшими та найбільш бідними. Таким чином він переступає усі кордони та расові, кастові чи ідеологічні поділи. Він є знаком Божої любові у світі, яка не відштовхує, ані не вирізняє нікого. Так, як Ісус, місіонер повинен любити Церкву: «Христос полюбив Церкву й видав Себе за неї» (Еф 5, 25). Ця любов, аж до пожертви життя, є для нього точкою відліку. Тільки глибока любов до Церкви може підтримати запал місіонера. Його щоденна турбота, — як пише святий Павло, — впливає з «журби про всі Церкви» (2 Кр 11, 28). У житті кожного місіонера вірність Христові не може бути відділена від вірності Церкві¹⁷³.

¹⁷³ *Presbyterorum Ordinis*, 14.

Справжній місіонер — це святий

90. Місійне покликання, за своєю природою, впливає з покликання до святості. Кожен місіонер є справжнім місіонером тільки тоді, коли вступає на шлях святості: «Святість є основною та необхідною передумовою для того, щоб Церква могла здійснити свою спасенну місію»¹⁷⁴. Вселенське покликання до святості тісно пов'язане зі вселенським покликанням до місійної діяльності. Кожний вірний покликаний до святості та до місійної діяльності. Таким є побажання Собору, який «гаряче прагне освітити усіх людей блиском Христа, ясніючим на обличчі Церкви, звіщаючи Євангеліє всякому сотворінню»¹⁷⁵. Місійна духовність Церкви веде до святості. Новий поштовх розвитку місії до народів вимагає святих місіонерів. Не досить лише відновлювати душпастирські методи, ані краще організовувати та координувати церковні установи, ані з глибокою проникливістю вивчати біблійні та богословські основи віри. Потрібно викликати новий «запал святості» серед місіонерів та й у всій християнській спільноті, особливо серед тих, які є найближчими співпрацівниками місіонерів¹⁷⁶. Подумаймо, дорогі Браття і Сестри, про місійний запал перших християнських спільнот. Незважаючи на тодішнє убожество транспортних засобів та інформації, звіщення Євангелія за короткий час досягло кінця землі. А йшлося про релігію, засновану Чоловічим Сином, який помер на Хресті, «ганьбу для юдеїв, і глупоту для поган» (1 Кр 1, 23). В основі такого місійного динамізму була святість перших християн і перших спільнот.

¹⁷⁴ *Покликання і місія мирян*, 17: l.c., 419.

¹⁷⁵ *Світло народів*, 1.

¹⁷⁶ Пор.: *Discorso all'Assemblea del CELAM a Port-au Prince*, 9 березня 1983: AAS 75 (1983), 171-779; *Omelia per l'apertura del «novenario di anni»*, promosso dal CELAM a Santo Domingo, 12 жовтня 1984: *Insegnamenti VII/2* (1984), 885-897.

91. Тому я звертаюся до охрищених молодих спільнот та молодих Церков. Ви сьогодні є надією нашої Церкви, яка має дві тисячі років. Як молоді у вірі, ви, як і перші християни, повинні випромінювати ентузіазм, відвагу у великодушній відданості Богові та ближньому. Одне слово, ви повинні крокувати дорогою святості. Тільки таким чином ви зможете звіщати Бога у світі і знову переживати у ваших країнах місійну епопею первісної Церкви. Так ви станете зачином місійного духу для старших Церков. Місіонери повинні замислюватися про потребу святості для дару свого покликання, і день у день відновлюватися духом у своїх думках, а також постійно вдосконалювати своє доктринне і душпастирське формування. Місіонер повинен бути людиною споглядальної молитви у діянні. Труднощі він долає у світлі слова Божого, особистою та спільною молитвою. Контакт з представниками нехристиянських духовних традицій, головно Азії, підтверджує те, що майбутнє місії великою мірою залежить від споглядання. Місіонер, який не віддається спогляданню, не може звіщати Христа вірогідним чином. Він є свідком живого досвіду Бога і повинен могли сказати, як Апостоли: «Що ми чули про Слово життя... і що ми бачили, звістуємо й вам» (1Йо 1, 1-3).

Місіонер є людиною блаженств. Ісус, перш ніж вислати Дванадцятьох звіщати Євангеліє, повчає їх, вказуючи їм місійні дороги — убогість, лагідність, готовність прийняти страждання і переслідування, прагнення справедливості й миру, милосердя, тобто ті ж блаженства, реалізовані в апостольському житті (Мт 5, 1-12). Живучи блаженствами, місіонер переконується і конкретним способом вказує, що Боже Царство вже надійшло і було ним прийняте. Відмінною рисою життя істинного місіонера є внутрішня радість, що впливає з віри. У світі, стривоженому і пригніченому багатьма труднощами, що схиляється до песимізму, вісник Доброї Новини повинен бути людиною, яка у Христі віднайшла справжню надію.

ЗАКІНЧЕННЯ

92. Як ніколи досі, Церква сьогодні має можливість нести Євангеліє, свідченням і словом, до всіх людей і до всіх народів. Я бачу зародження нової місійної епохи, яка стане променистим і багатим на плоди періодом, якщо всі християни, а особливо місіонери та молоді Церкви з великодушністю і святістю будуть відповідати на заклики і виклики наших часів. Як Апостоли після вознесіння Христа, так і Церква повинна зібратися в горниці «з Марією, Матір'ю Ісуса» (Ді 1, 14), щоб благати про Святого Духа та отримати силу і відвагу для сповнення місійного наказу. Ми також потребуємо, навіть більше, ніж Апостоли, щоб Дух змінив нас і провадив. На порозі третього тисячоліття вся Церква покликана до глибокого переживання таїнства Христа і повної вдячності співпраці в ділі спасіння. Вона робить це разом з Марією, і як Марія, яка є для Нього Матір'ю і прикладом. Вона є зразком материнської любові, яка повинна оживляти усіх тих, хто у справі місійного апостольства Церкви співпрацює над відродженням людини. Тому також «Церква, зміцнена Христом... вирушає на прощу до кінця віків, ідучи назустріч Господеві, Який гряде, але на цьому шляху вона також крокує слідами Діви Марії»¹⁷⁷. Посередництву Марії, «яке спрямоване до Христа, а одночасно виявляє Його спасенну силу»¹⁷⁸, я довіряю Церкву, а особливо тих, які приймають на себе труд реалізації місійного послання в сьогоднішньому світі. Як Христос послав Своїх Апостолів в ім'я Отця, і Сина, і Духа Святого, так і я, поновлюючи той самий наказ, обіймаю усіх Вас Апостольським Благословенням в ім'я тієї ж самої Пресвятої Тройці. Амінь.

*Дано в Римі, в Соборі св. Петра, 7 грудня 1990 року —
в XXV річницю соборного Декрету Ad gentes,
на тринадцятому році мого Понтифікату.*

Іван Павло II, Папа

¹⁷⁷ Енцикліка *Мати Відкупителя* (25 березня 1987), 2: AAS 79 (1987), 362 і далі.

¹⁷⁸ Там само, 22: l.c., 390.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
I. ІСУС ХРИСТОС – ЄДИНИЙ ВІДКУПИТЕЛЬ	9
«Ніхто не приходить до Отця, як тільки через мене»	10
Віра в Христа – це пропозиція, спрямована до свободи людини	12
Церква – знак і знаряддя спасіння	14
Спасіння дане усім людям	15
«Не можемо не говорити» (Ді 4, 20).....	16
II. БОЖЕ ЦАРСТВО	18
Христос уприсутнює Царство.....	18
Ознаки й вимоги Царства	20
Боже Царство втілюється і проголошується у воскреслому Христі.....	21
Царство щодо Христа і Церкви	22
Церква на служінні Царству	25
III. СВЯТИЙ ДУХ – ГОЛОВНА ДІЙОВА ОСОБА МІСІЇ	27
Послання «аж до краю землі».....	27
Святий Дух керує місією.....	29
Святий Дух вчиняє місійною всю Церкву.....	31
Святий дух присутній та діє у кожному часі і в кожному місці	33
Місійна діяльність знаходиться ще на самому початку.....	35
IV. БЕЗМЕЖНІ ГОРИЗОНТИ МІСІЇ «ДО НАРОДІВ».....	37
Складна і змінна релігійна ситуація.....	37
Місії до народів зберігають свою цінність.....	39
До усіх народів, незважаючи на труднощі	41
Сфери місії до народів	42
Вірність Христові і діяльність на користь свободи людини	47
Звернути увагу християн на Південь і Схід.....	49

V. МІСІЙНІ ШЛЯХИ.....	50
Першою формою євангелізації є свідчення.....	50
Перше звіщення Христа Спасителя.....	52
Навернення і Хрищення.....	54
Формування місцевих Церков.....	57
«Первинні церковні громади» – сила євангелізації.....	60
Втілювати Євангеліє в культури народів.....	61
Діалог з братами інших релігійних переконань.....	64
Підтримувати розвиток, виховуючи совість.....	68
Любов – джерело і критерій місії.....	70
VI. ВІДПОВІДАЛЬНІ ТА ДІЯЛЬНІ ОСОБИ МІСІЙНОГО ДУШПАСТИРСТВА.....	72
Перші відповідальні за місійну діяльність.....	73
Місіонери та інституції « <i>Ad gentes</i> ».....	76
Єпархіальні священники для вселенської місії.....	78
Місійна плідність богопосвяченого життя.....	80
Усі миряни є місіонерами силою святого Хрищення.....	82
Діяльність катехитів та різнорідність служінь.....	84
Конгрегація з питань євангелізації народів та інші установи, які займаються місійною діяльністю.....	86
VII. СПІВПРАЦЯ У МІСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	89
Молитви і жертви за місіонерів.....	90
«Ось я, Господи, пошли мене!» (пор. Іс 6, 8).....	90
«Більше щастя – давати, ніж брати» (Ді 20, 35).....	92
Нові форми місійної співпраці.....	92
Оживлення місійного духу серед Божого народу та його місійне формування.....	94
Головна відповідальність папських місійних діл.....	95
Вміти не тільки давати, а й приймати.....	96
Бог готує нову весну Євангелія.....	98
VIII. МІСІЙНА ДУХОВНІСТЬ.....	100
Дозволити духові вести себе.....	100
Жити таїнством «посланого» Христа.....	101
Любити Церкву і людей так, як їх любив Ісус.....	102
Справжній місіонер – це святий.....	103
ЗАКІНЧЕННЯ.....	105

Релігійне видання

ЕНЦИКЛІКА
ВСЕЛЕНСЬКОГО АРХИЄРЕЯ
ІВАНА ПАВЛА II

МІСІЯ ВІДКУПИТЕЛЯ

про постійну актуальність місійного послання

REDEMPTORIS MISSIO

Переклад з італійської
о. Романа БЕЗПАЛЬКА

Редактор
о. Роман БЕЗПАЛЬКО
Літературний редактор
Іванна ДОРОШ
Художнє оформлення
Олени ГИЖІ
Коректор
Зеновія ЗАМКОВА
Комп'ютерна верстка
Нелі МАЦУЛИ

Підписано до друку 21.01.2011. Формат 84 x 100 / 32. Папір офс.
Офс. друк. Гарнітура LiteraturnayaC. Зам. № 6

Видавець і виготовлювач
Видавничо-виробниче підприємство «Місіонер».
80300, м. Жовква, Львівська обл., вул. Василянська, 8
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 2507 від 25.05.2006 р.
redakzia@missioner.com.ua
www.missioner.com.ua